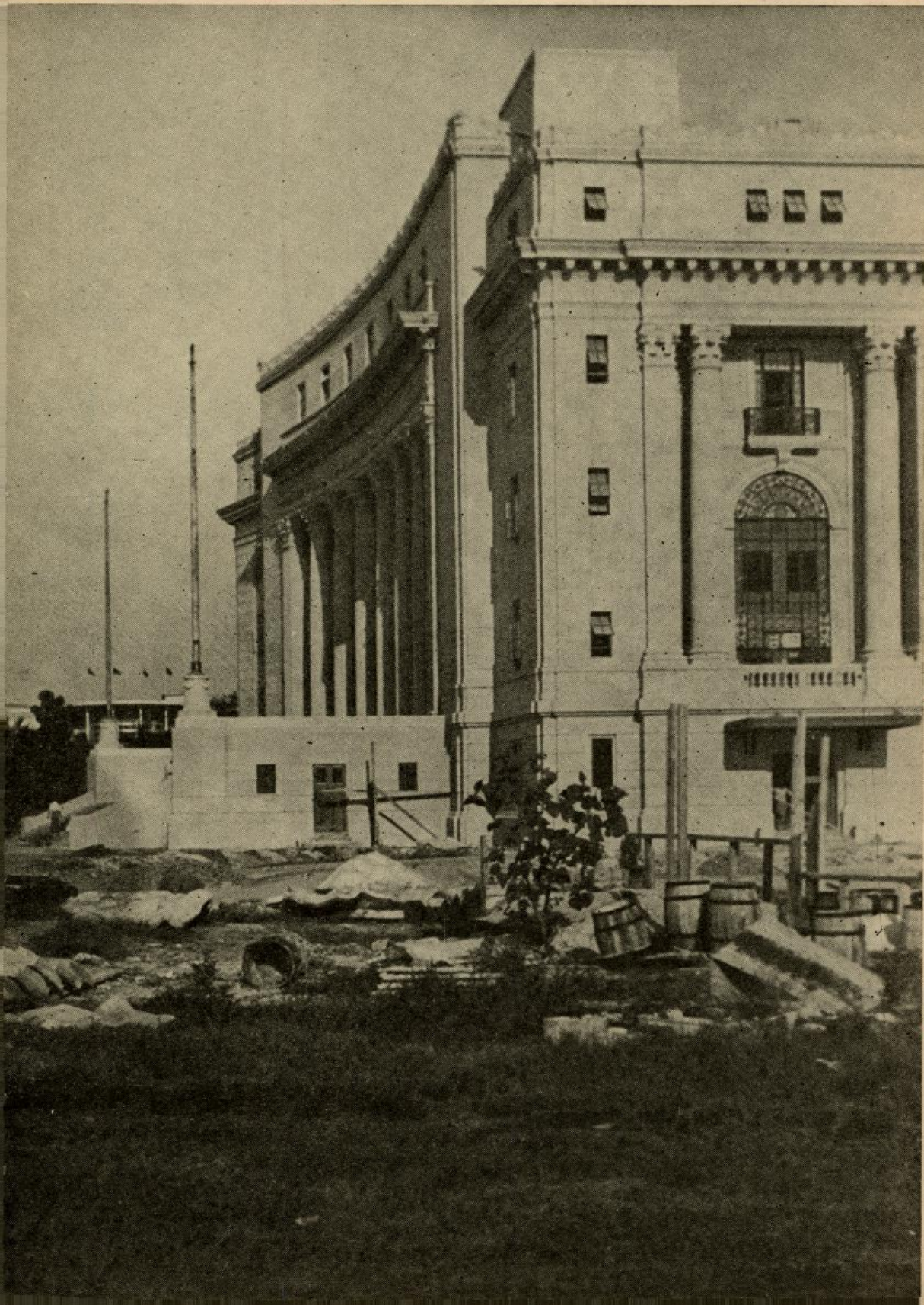


Pagtaengan ken Salun-at



DADDUMA A
NAGUNEG

◆ ◆ ◆

TI BALAY A
PAGTAENGAN
KEN TI BU-
YA TI SO-
CIEDAD

◆ ◆ ◆

TI KINAPATEG
TI NAIMBAG A
PANAGKITA

◆ ◆ ◆

SALUADANYO
DAGITI LA-
PAYAGYO

◆ ◆ ◆

PITO A SAO KEN
NI HITLER

◆ ◆ ◆

TI PANANGITU-
RAY BABAEN
TI KINAEM-
MA

◆ ◆ ◆

"PAKINACMEC
GAPU ITOY"

◆ ◆ ◆

TI PANANGLIN-
TEG CADAGITI
BANBANAG

◆ ◆ ◆

Basaem ti Pagi-
na 8

10

CENTAVOS



MAIPAAY ITI PAGTAENGAN

Ti Balay a Pagtaengan ken ti [Buya ti Sociedad

Ti balay a pagtaengan isu ti pannaca baluarte ti sociedad. Ti civilizacion Cristiana mabalin a cabilen dagiti cabusor, ket ti kinalintegna mabalin nga asakenda; ngem no la ket adda a sitatacder ti baluarte, ket ibaonna dagiti tulongna a pangpalagda iti tacder ken mangpabileg iti intar ti bacal, ti sociedad maisalacan, ket adda pacabalinan nga agballigi. Ngem palubosam a mabaliwan dayta a casa-saad, palubosam a magutbawan ti defensa ti balay a pagtaengan, palubosam dagiti buyot ti dakes a mangserrree cadagiti sagrado a silsilidna, ket agpucawen ti namnama ti panagballigi. No casano caadu ti panagruker ti balay a pagtaengan, gapu iti araramid a linalasag, kinaawan a pammati, awan a panagparbeng, awan a disciplina, awan a panagraem, ken awan nga ayat, casta ti caadu ti sagabaen ken pannacaabac ti dagup ti sociedad. Ket no ti balay a pagtaengan mapucaw nga entero iti camaudianan, ti sociedad mapucawto.

Apay a casta? Wen ta ti familia isu ti mangracion iti sociedad iti sustanciana ken mangikeddeng iti cababalinna. Aggapu iti balay rummuar dagiti amin a lallaki ken babbai a mangbukel iti puroc, iti iglesia, iti estado, ken iti lubong. Iti uneg ti balay isu ti pacabuelan dagiti ugugali dagita a lallaki ken babbai, ket aggapu cadagita nga ugugali dumackel ti cababalinda, ket dagita a cababalin isudat mangbukel iti sociedad uray casano ti casasaadna. Nupay adda agsinnupapac nga influencia ti caaduan ken tunggal tao, ti caaduan saan nga isudat mangaramid iti tao, no di ket ti tao ken dagiti caduana ti mangaramid iti caaduan. Datayo saantayo a regreg a naggapu iti maysa a tinapay ti sociedad; datayot

Arthur W. Spalding

"Ti balay a pagtaengan isu ti pannaca baluarte ti sociedad."



sibibiag a celula iti maysa a bagi a social. Ket nupay masapul a maki-paggunaytayo a cumuyog iti bagi, agsipud ta celulatayo iti unegna, ket masapultayo ti makitimpuyog cada-dagiti mangbukel a paspasetna, nupay casta adda icutantayo a pannacabalin, gaput panagtitimpuyogtayo, a mangikeddeng no ania dagiti panggepna ken gunayna. Ti cabassitan a bunggoy iti sociedad, ken ti camanacabalinan, isu ti familia; agsipud ta ti sociedad buelen dagiti famfamilia, ket agbalin a eas ti pamagbalinan dagiti pangulo ti famfamilia kencuana.

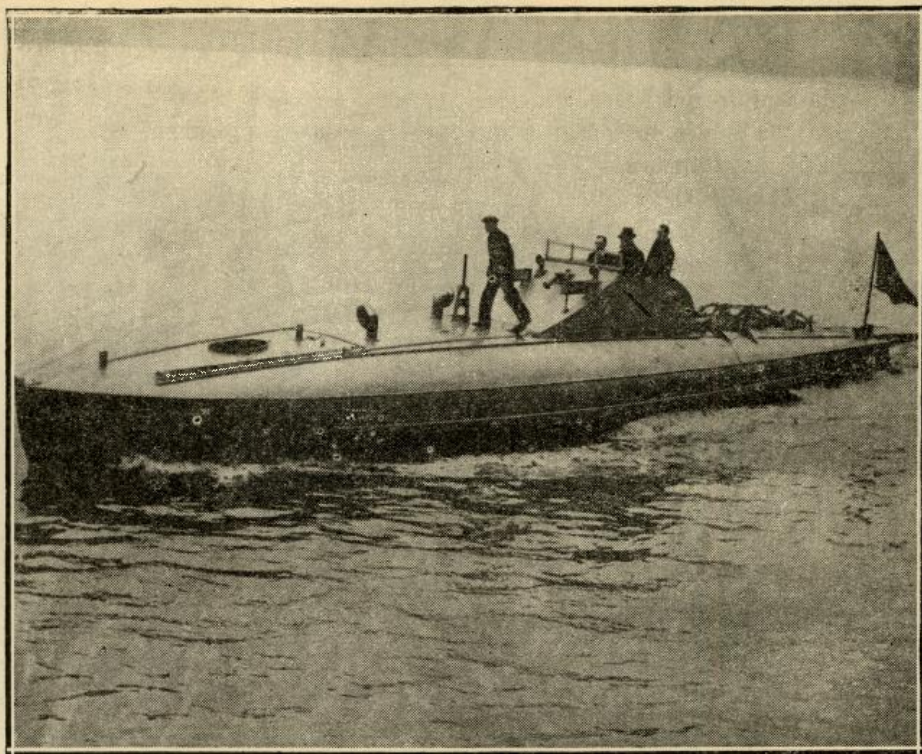
No cayatyo nga isalacan ti sociedad manipud iti nacabutbuteng nga abut a ngananganina pagtapuacan, agpacpacasicayo saan a cadagiti tura-yen dagiti nasnacion, dicay agtalec cadagiti mamasirib a tattao ti estado wenno cadagiti mannakigubat, ket dicay met cunaen, "Maysa a yaalza, maysa a yaalza," cadagiti rinibribu nga organizacion a manglimlimog cadagiti nasocialan ken napoliticaan nga agas a pangwayawayada iti sangcataoan. No di ket taliawenyo ti ba-

lay a pagtaengan. Idia y ti pacaaramidan dagiti cerverza ti gubat dagiti nasnacion, wenno idia y met ti pacai-pasngayan ken pacataracnan ti talna ti lubong. Idia y isut pacaaramidan dagiti tattao a naapal, managsalungasing ken umaalza, wenno pacapagbalinanda a mapnec, natulnog, ken managtungpal iti linteg. Idia y ti pacapadackelan ti espiritu ti kinaagbucbudan ken mannakiringgor, wenno idia y ti pacaparang-ayan ti nayayat ken naparabur a panagservi.

Inton sawentayo ti buya ti sociedad, wenno casasaad ti sociedad, wenno agas ti sociedad, ti cadawyan nga isip panunutenna dagiti pangparagsac laeng, dagiti maipapan iti moral, salun-at, ken napateg nga estadisticas. Ket dayta nga isisuna nalawan a campo ti discusion. Ngem dagiti pacaangayan ti sociedad dida agpatingga cadagiti social ti iglesia, wenno panid ti sociedad, wenno dagiti kinadakes ti sociedad. Sadinoman a ti tao sagidenna ti padana a tao patpataudenna dagiti condicion a macaanano iti gasat ken pagimbagan dagiti padana a tao ket dagitoy a con-

PAGTAENGAN KEN SALUN-AT. warnacan a rummuar iti binulan. Indeppel ken inwarnac ti Philippine Publishing House, 1925-1939 Luna. Pasay, Rizal. Bayad ti panagpaitulod. iti Filipinas P1.00 iti macatawen: iti gangannaet a daga, nanginngina. Inton kiddawenyo ti pannacabaliw ti lugar a pacaitulodan ti periodicoyo ibagayo coma ti daan a direccionvo ken ti haro a direccionyo. Entered as second-class matter at the post office at Manila, P. I.

dicion pataudenda met dagiti naespirituan ken naisipan a reaccion a maibagay iti espiritu dagiti immuna a tignay. Dagitoy isudat nasocialan a ngayangay, aramid man ida ti kinaparaour wenno panangirurumen, panangarayad wenno pananggubat, iyaalis wenno panangpucaw. Ti nasocialan a campo saclawenna amin a pannakicacacada dagiti tattao. Ket awan pagdumaan ti bassit a campo dagiti nasocialan nga araramid ti maysa a tao ken ti nalawa a campo ti politica dagiti nagbubunggoy a tattao, agraman ti moralda. Ta no ania ti casasaad dagiti tattao iti biagda a privado, eastanto met ti panagcucuada iti panagservida iti publico. Ti nakillo a mammanday wenno doctor no macapagturay isunto tay nada-wel ken nauyong a turay. Ti awan agumna a mannalon wenno capitalista, no isut mapagasatan a mangituray, isunto tay masirib a tao ti estado a mangoiroc iti talna ken mangiburay iti naimbag a naken iti gimong dagiti nasnacion. Ti tao a vicioso, no isut macaiggem iti turay, pangisitennanto dagiti binulong ti historia gapuc. Panangituray ti Butbuteng; i-dinto a ti nalinteg a panagbiag iti uneg ti balay ken iti uneg ti puroc, no isut mapagasatan a mangituray, paraniagennanto ti nacailanadan ti balitoc a Panawen iti historia dagiti naragsac a tattao. Ket ti pamung-nayan ti nalinteg a panagbiag ti tao, napacumbabaman wenno nangato, isu ti pannacabangon ti maysa a nadalus, napasnec, nalinteg, ken naragsac a familia, a dagiti naganna ta-



Dumaramador ti baybay gapu cadagiti sasacayan ti gubat.

raonan ken sursuroanda ti naganus a caputotan dagiti annac isuda nga agbalinto a mangikeddeng iti tungpal ti lubong inton umay a bigat.

Ngem tapno ananayentayo nga ilawlawag daytoy masapul nga intayo iti labes ti familia; agsipud ta ti familia saan nga isu ti maudi nga amang, no di ket isu ti umuna a fabrica ti sociedad. Ti familia bu-len dagiti sumagmamano a tattao: dua cadacuada —ti ama ken ina—nataengandan, ket dagiti dadduma—dagiti annac—madamada pay laeng nga agdackel. No casanot idadackel ti bagi, isip, ken espiritu dagitoy nga

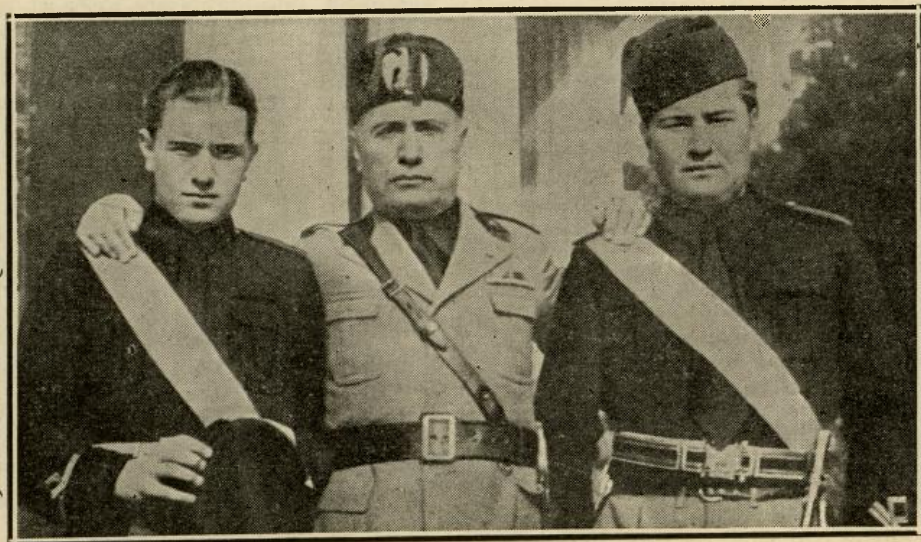
ubbing, isut mangikeddeng no anianto ti maitulongda iti sociedad inton dumackelda. Ket no casanot pannacapadackel dagitoy nga ubbing is-tay maibatay nga entero cadagiti da-dackelda, ken iti cababalin, sirmata, pannacabalin, ken gungunoden da-giti dadackelda.

Dagiti cadaclan a tattao a nagma-maingel iti historia saan a canayon nga isuda dagiti nakita dagiti man-nurat ti historia. Dagiti mannurat ti historia ti daga saan a canayon a maitunosda iti agilanlanad nga an-gel nga imbaon ti langit. Ngem no dadduma ti pluma, inton mabannog a makieucuyog iti campilan, pa-saray maideppel saan nga iti dara no di ket iti lawag ti ayat, ket iti dayta itedna cadatayo dagiti nalaca a pacasalaysayan dagiti tattao nga adda iti linged isuda a mangsucog iti sociedad—wenno dagiti amma ken ina. Sadino coma ti yan ti maysa a Moises no awan ni Jokebed? wenno sadino coma ti yan ti maysa nga Augustin no awan ti Monica? wenno sa-din ti yan dagiti singin a Wesley no awan ni inada a Susana?

Adda maysa a Dios sadi ngato, ket ti silaw ken dayag nga aggapu iti tronona agdisso iti matalec nga ina inton birokena a sursuroan dagiti annacna tapno sukirenda dagiti in-

(Maituloy idiay Pagina 14)

Ditay namnamaen ti talna no gubat ti isursuro ti ama cadagiti annacna.



“PAKINACMEC GAPU ITOY”

Cunada a ni John Hunter, a maysa a psicologo nga Ingles, masansan a cunaenna inton agpalpalawag iti sango dagiti adalanna, “Dicay isurat ti sawec cadacay ita, ta mabalin nga inton umay a lawas sabali ti dumteng a capanunutac.” Adda tattao a casta ti capanunutanda ket iti iyaannurotda iti casta a pammati naparpardas ti pananggunodda iti calat a camcamacamen ti biagda. Ngem daytoy, no adda iti ima ti maysa nga agsursuro, cas ti caaduan cadatayo, awan pangituronganna cadatayo no di ti napait a ladingit ken panagbabawi. Caa-duan cadatayo, ti casungani ti casta a panagrazon adadu ti maitedna nga imbag ken bunga cadatayo, cas naminadu a napanecnecan iti biag dagiti adu a tattao.

Ti adadu a bilang ti tao patienda (ket sino ti saan a mamati?) a nasaysayaat nga adayu no planoen nga umuna ti aramiden ket sa pakinacmen a tungpalen ti plano. Ni vumeverso a Joaquin Miller adda nacacatacawana nga ugalina nga aramiden casangoanan ti panangirugina a mangsurat iti maysa a verso. Ipisocna dagiti dapanna cadagiti zapatosna a nailanza iti suelo. Inton naigalutnan dagiti liston ti zapatosna, agtugaw iti maysa a palangca a naibaud iti saca ti lamisaanna. Iti dayta tumugaw nga agsurat ket dina isardeng ti sursuratanna aginggat malpasna ti verso nga itedna iti umiimprenta. Nalabit ti capadanan insurona kencuana nga isu dayta laeng ti pacabalinanna a mangileppas iti maysa a verso, ket iti casta pinakinakemna nga aramiden ti casta.

Aglablabes! Nalabit casta, ngem awan aya ti leccion a maadaltayo iti daytoy? Mano cadatao ti mabannog iti trabajotayo inton ditay pay narugian? Bumangontayo iti bigat a napanotayo iti biag ken natibker a panangikeddeng nga ileppastayto ti maysa a bassit a trabaje casangoanan ti horas ti pannaturrog, ngem inton istay dipay nacapagna dagiti patudo ti relotayo iti maysa nga addang, agsuyababayan nga agdeppa, isu a mangipawat iti nabannog nga espiritutayo.

Idi Septiembre 1934, ni Quezon napan idia Java tapno sarungearanna dagiti caarrubatayo a taga Java.

Jacinto Suban



Dagiti pangulo ti politica idia inawisda ni Quezon a mapan iti maysa a balay idia adayu a cabakiran, idia adayu manipud cadagiti managatap a matmata dagiti autoridad nga Holandes. Nangicabilda cadagiti agbantay iti licmut ti balay, pinunitanda amin a tawa, ket kinandadoanda dagiti ruangan, ket binalunetanda ti ruangan iti nalagda a landoc. Iti dayta imbitlada dagiti palpalawag a pamadayawda iti sangaili. Idi madama dagiti bitbitla, maysa nga agpalpalawag inintuudna ken Quezon: “Ania aya ti inaramidyo tapno magunodanyo ti panagcari ti dackel a nacion ti Estados Unidos diay America nga itedna ti independenciayo iti mabiit?”

Ni Quezon insungbatna: “Daytoy ti rebbengyo nga aramiden. Dicay cabuteng dagiti Holandes a mangituray cadacayo; lucatanyo a nalaing dagitoy a tawtawaw; iccatenyo amin dagiti guardia nga agbantay cadagiti ruangan; iccatenyo dagiti landoc a balunet ti ruangan; aramidenyo dagiti gimgimongyo iti napatac ket ilawyo ti agsao. No pakinacmenyo a gunoden ti independenciayo ket dicay nalaca a mabannog magunodanyonto ti indenpendenciayo!”

Casta ti pinakinakem ni Marcelo H. del Pilar idi adda pay laeng ti Filipinas iti babaen ti turay ti España. Naglayag a napan idia España, agsipud ta caipapananna ti patay no cariten dagiti autoridad a Castilla no addaca iti Manila iti dayta a tiempo, ket idi adda idia España impana amin a cabaelanna a naglaaw, awan butbutengna a nagsurat cadagiti articulo a mangatacar iti nakillo a panangituray ti España cadagitoy a purpuro. No saan coma a napaababa ti biagna gapu iti patay, nakitana coma ti dackel a sinaysayaatan ti da-

gana. Iti maysa cadagiti suratna iti maysa a caillianna kinunana, “Ditay agsunod uray no macasarangettayo cadagiti bangan ket adda sisiit iti dalantayo.”

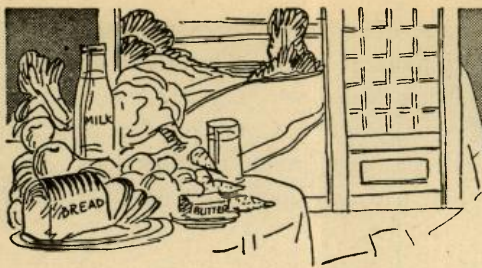
Idia Luneta tunggal rabii ti 4 de Julio, masansan a maipabuya dagiti castillo wenno apuy nga artificial. Agpupuroc dagiti adu a tattao idia tapno buyaenda dagiti silaw nga artificial a bumtac idia tangatang. Tunggal adda bumtac a casta a silaw iti tangatang, dagiti masmasdaaw a tattao tumangadda a nacanganga, ket cunaenda, “Nagpintasen!” Iti bassit a canito dagiti aramid ti tao a sinan bitwen addaganda ti raniag dagiti bitbitwen ti Dios idia tangatang. Ngem istay awan pay maysa a minuto dagiti silaw nga artificial sumublida daras iti daga ket maidpedda idia tapoc; ket ibatida dagiti inaramid ti Dios a bitbitwen nga agtuloy nga agraniag ken rumanraniag.

Iti gimongtayo a tattao adda met cas la bitbitwen nga artificial nga agbiag iti ababa a tiempo ket adda met bitbitwen a pakinacmenda a taginayonen ti panagraniagda. Cas cadagiti layap a maiddep biit ti raniagda, dagiti tattao nga awan panagpakinakemda agpucawda idia lipat, idinto a dagiti tattao nga agpakinakem agtuloyda nga agraniag.

Ammoyo a ti natibker a panagpakinakem isut nangbangon iti agdin-dinamag a dalan a zigzag nga agpa Baguio? Ti trabaje a mangaramid iti dayta a dalan nairugi pay laeng idi 1903. Ti ingeniero kinunana a mabalinna a bangonen dayta a dalan manipud Pozorrubio iti uneg ti in-nem a bulan no maiccan ti ₱150,000.00 a gstoenna. Nagasto dayta a cuarta ngem ti trabaje saan a nalpas. “Palubosandac a siac ti mangaramid,” kinuna ti sabali nga ingeniero. “Icandac ti ₱600,000.00 agraman 170 a lallaki, ket ileppasconto dayta a trabaje.” Ngem saan a natibker ti pakinakemna ket dina naileppas. Ti cuarta nagasto ket adu cadagiti trabajadoresna ti natay iti malaria.

Iti dayta immay ni ingeniero Ken-non a ti naganna isu ti naipanagan iti dalan iti ududina. Babaen ti pan-nacaaramat ti dua million a pesos ag-

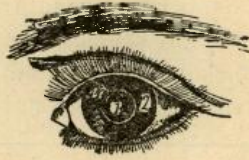
(Maituloy idia pagina 15)



Maipapay itì SALUN-AT

Ti Kinapateg ti Naimbag a Panagkita

William Boyce



Ti panagkita seguro nga isut capatgan a banag nga icutantayo; nupay casta manmano dagiti mangasicaso iti pagkitada aginggat mapilitda a mangasicaso gapu iti ut-u tti mata, sakit ti ulo, wenno icucudrep ti panagkita. Istay amin a pannacapucaw iti panagkita agtaud iti liway ti tao a mangimatang cadagiti sintomas a tumaud iti asideg ti mata, wenno agtaud iti panangipangagda iti maysa a tao a nanengneng a ti la panangwatwat ti ammona nga ibalbalacad, ket paibellengna dagiti sarming, ket dida agintec a mangaramat iti bucodda a panunut tapno palutputenda ti adal ken capadasan ti tao a mangted cadacuada iti casta a balacad.

Iti kinaagpaysona awan dackel a palimed maipapan iti mata. Iti kinaagpaysona ti utectayo isu ti pagkitatayo; ti mata isut cas la camera laeng a mangaramid iti retrato gapu cadatayo. Ti gapuna no apay adda dua a matatayo isut agsipud ta alantayo ti retrato ti adda idiy adayu. Ti tao a maymaysa ti matana dina mabalin nga ipato ti caadayu ti makitana. Dagiti laslasag isudat cacarantingan nga aggunay iti dagup ti naturaleza, ket iturayan ida dagiti centro iti uneg ti utec iti casta nga inton cayattayo ti cumita iti macanawan ti nakinruar a lasag ti macanawan a mata ken ti nakinuneg a lasag ti macatigid a mata guyudenda dagiti mata nga iturong iti macanawan. Iti dayta met laeng a canito ti nakinruar a lasag ti cattigid a mata ken ti nakinuneg a lasag ti canawan a mata aglulucda.

Ti cornea, wenno ti nasin-aw a paset ti mata iti sango, agservi a manalaenib ken maaramat pay a cas sarming a mangbaccog iti silaw. Ti bulalayaw wenno tao-tao ti mata, cas itay mangserra iti tawa ti camera, isut mangtimbang iti caadu ti lawag. Dagiti sinan sarming a lente, a naibitin gapu cadagiti sinan circulo a laslasag, addada iti licudan ti tao-tao ti mata. Ti servi ti lente isu ti pana-

magtutugmoena cadagiti amin a lawag a sumrec iti mata agingga iti agsasaracda iti maysa a bassit a punto, tapno mabalinna ti agdisso iti carasian a paset ti retina, isu a cabatogan ti pelicula ti camera.

Ti uneg ti mata, cas ti camera, napalagan iti nangisit a lasag tapno gupdenna ti lawag nga aggapu iti sikigan. Ti nervio ti mata isut maysa la a sanga ti utec a sumrec iti uneg ti timbukel ti mata ket sa agwaras iti uneg, ket abungotanna ti uneg a cas itay cullapot ti iclog iti siroc ti ukis ti iclog. Ti servi dagiti laslasag a *ciliary* (wenno dagiti sinan linas a lasag a nacaibitinan dagiti lente) isu ti panangtimbangna iti capuscol dagiti lente. Idi kinaubingyo nalabit pinadasyo ti mangicabil iti maysa a sarming a lente iti baet ti maysa a papel ken ti init; ket babaen ti panangiggamyo iti lente iti rumbeng a caadayu manipud iti papel, pagammoan simged ti papel. Ti trabajo dagiti laslasag a *ciliary* adda aspinganna bassit iti dayta. Ijustoda dagiti lente tapno ti sinamar ti lawag mapan agdisso iti maysa a disso ti narasi a retina, ket mangaramid iti nalawag a ladawan a mayallatiw idiy centro ti utec a pagkita, ket iti casta makitatayo ti ladawan.

Dagiti defecto ti panagkita agtaudda iti nakillo a pannacabaccog dagiti sinamar ti lawag (pannacasapul iti anteojos) wenno saan agtaudda iti sumagmamano a kita ti sakit iti uneg wenno ruar ti mata. Dagiti casansanan a sakit iti uneg ti mata isuda dagitoy: *glaucoma*, wenno dumegdeg a nairteng a ricna iti uneg ti

mata; *cataract*, wenno panaglibeg dagiti sinan sarming a lente iti uneg ti mata; sakit ti retina nga agtaud iti sabidong ti bagi, cas iti agnogong a ngipen, tonsil, sakit ti beckel, ken diabete; sakit ti nervios ti mata ken ti utec; sakit ti ruar ti mata, cas itay mangpataud iti nacudrep a sin-aw ti cornea.

Iti casta, tapno ammoen no dagiti sintomas iti asideg ti mata, cas maiparangarang gapu cadagiti ut-ut, sa kit ti ulo, panaggagatel dagiti calub ti mata, ken panagcurarap ti panagkita, agtaudda iti pannacasapul iti anteojos wenno agtaudda iti sakit iti uneg ti mata, agconsultacay coma iti maysa a doctor nga especialista ti mata ken sacsakit ti mata. Isu examinennanto dagiti matayo, ket no adda sakit a macapataud iti sakit ti mata, iyammonanto cadacayo ti casta ken isingasingnanto ti pangagas. Ket no agtaud iti pannacasapul ti anteojos, ibagananto dagiti rumbeng a sarming.

Ti pannacasapul iti anteojos ipawatna a dagiti lente ti cameram dida macaiddas wenno saan a nalinteg ti panamagtutugmocda iti lawag. Daytoy mabalin a corregiren babaen ti rumbeng a panangdegdeg wenno panangkissay iti pannacabalin dagitoy a lente babaen ti panangicabil iti tumutup a sarming iti sango ti mata iti forma ti anteojos.

Ti cababagas ti *glaucoma*, adda bassit a valvula iti uneg ti mata a naserraan, ket iti casta saan a macaruar dagiti sinan danum nga idulin ti mata, tapno lumauc iti dara; ket iti casta ti danum mabati iti uneg ti mata, ket ti duron iti uneg ti mata pumigpigsas cas itay pannacaibomba ti adu nga angin iti uneg ti interior ti goma ti pilid ti automobil. Ket cas bunga toy nga ipipigsas ti duron, maranggasan ti retina ken ti nervio ti mata ket addanto panagtungpalna

iti panagbulsec. No mangrugi ti glaucoma mabalin nga icutam dagiti sintomas a cas itay masapulmo ti anteojos. Ngem ti doctormo mabalinna nga ilasin ken agasan ti glaucoma.

Ti *cataract* isut panaglibeg dagiti sinan sarming a lente a naibitin iti uneg ti mata iti licudan ti tao-tao ti mata. Dagiti lente cumudrepda a cas itay nangisit a sarming, ket tipden- da ti panagkita. Ti *cataract* masan- san a dumteng nga aggapu iti sabali a sakit ti bagi, cas ti diabete; ngem ti casansanan a puonna isu ti panag- lacay ken panagbaket. Mailasin co- ma ti sakit a masapa, ket no isut ag-

taud iti maysa a sakit, no dadduma mabalin a pasardengen babaen ti pa- nangpaimbag iti sakit a macagapu iti sakit ti mata. No ti idadagsen ti sa- kit saan a mapasardeng, mabalin nga aramiden ti operacion, ket iti dayta cabaalamton ti cumita a cas idi da- mo. Ti mangrugi a *cataract* ma- balin nga iturongnaca a mamati a masapulmo ti anteojos. Ti doctormo nga especialista ti mata ibagananto kenca no adda mangrugi a cata- ract mo, ket isingasingnanto ti rum- beng a panangaywanmo iti matam a- ginggat mabalin nga icaten babaen ti operacion. Aginggat ita ti ciencia

ti medicina dipay nacasarac ti wagas ti panangiccatna iti *cataract* no saan laeng a babaen ti operacion. Dica coma paulbod gaput panagpaagasmu iti pannacaaramat ti silaw ken elec- tricidad nga igaygay-at dagiti di ma- caammo.

Ti cangrunaan a banag a cayateo nga imaldit cadaayo isu ti kinapa- teg ti naimbag a panagkita. Dica coma liwayan dagiti matayo. Inca- yo iti nalang nga especialista ti ma- ta, ket paexamenyo dagiti matayo iti tunggal dua a tawen, wenno masan- sasan pay no adda apparang a sin- tomas.



Saluadanyo Dagiti Lapayagyo

Floyd Brayshaw

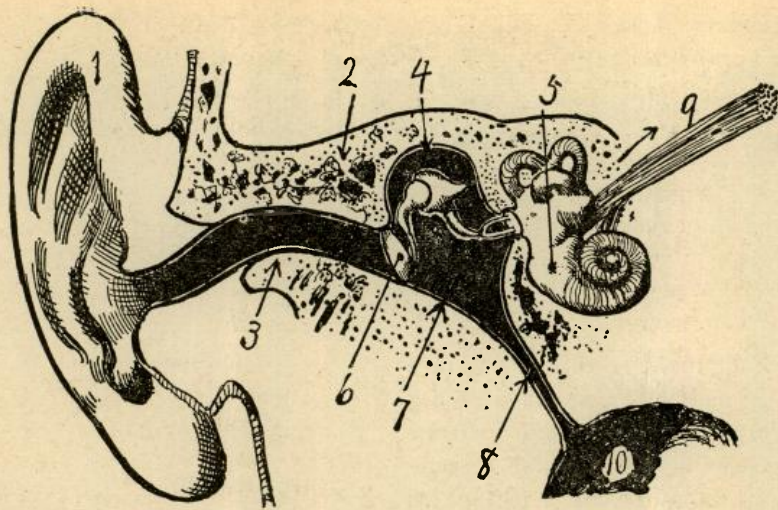
Itay nabiit pay pinatta dagiti na- laing nga autoridad ti kinamedico a no dagiti ububbing nga agesesuela iti primera enseñaanza maexamen a nalang dagiti pagdengngedda, ket maited cadauada dagiti rumbeng a panangagas, a masansan cas ti pan- nacasapulda, no adda defecto ti pag- dengngedda, ti bilang dagiti agtuleng a mataengan iti umay a caputotan mapabassitto' iti 50 por ciento. Ngem ti castoy a nacascasdaaw nga iba- bassit ti panagari ti panagtuleng din- to magunodan aginggat malucag ti sapesap a publico tapno makitada ti pannacasapul ti panangaramid iti pamusupan tapno mataginayon ti pagdengnged dagiti ububbing. No ti panagtuleng ket ramaramenna coma ti pannacapucaw ti nakinruar a paset ti lapayag, isu a makita ken mariena, adaddanto iti pannacariena dagiti na- gannac ken agaywan cadagiti ubbing ti pannacasapul ti panagsalucagda. Ngem agsipud ta istay amin a panag- tuleng ibatina a di maanano ti ma- kinruar a paset ti lapayag ket ti la- eng pasetna a di makita ti marang- gasan wenno madadael, daytoy isut mangaramid a narieriet nga ilasin ti puon ti sakit aginggat adu ti naa- ramiden a ranggas, ket nalabit ti u- bing adda defecto ti pagdengnged- nan iti natda a panagbiagna.

Ti lapayag maibilang coma a may- sa a makina a delicado, ket ti capat- gan a pasetna saan a makita ket adda iti uneg ti cajon a tulang tapno ma- salacniban, cas ti pannacaicajon da- giti makina ti relo iti caja a pirac wenno balitoc wenno sabali pay a me- tal. Ti lapayag adda tallo a pasetna nga isuda dagitoy: ti nakinruar, ti nakintengnga, ken ti nakinuneg. Ti u- muna wenno ti nakinruar isu ti maki- ta a paset ti lapayag nga agpatingga iti maysa a sian tubong a managan nakinruar a canal. Daytoy a canal ag- patingga iti tambo-tambor nga aga- rup tallo nga apagecapat ti maysa a pulgada ti diametrona iti asideg ti tengnga ti ulo. Iti labes ti tambo- tambor masaracan ti sinan bassit a cajon a tulang. Isu daytoy ti nakin- tengnga a lapayag. Isut nacailas-udan dagiti babassit a tulang a managan martillo, pasnaan, ken estribo. May- sa a tubong sumrec iti nakintengnga a lapayag ket isu ti mangicamang i- toy nga abut iti sabali nga abut iti licudan ti agong, isu a managan *na- sopharynx*. Toy a tubong, isu a ma- nagan *eustachian tube*, napateg a lag- lagipen, agsipud ta dagiti sakit iti daytoy a paset ti lapayag isudat ma- pabasol iti adu a panagtuleng, agla- lo tay mangrugi iti kinaubing ket agtungpal iti naananay a panagtu- leng inton mataengan.

Iti labes ti nakintengnga a lapa- yag masaracan ti nakinuneg a lapa-

yag, a naicajon iti tulang. Toy a pa- set ti lapayag catultulang ken nari- cut a maawatan, ket iti unegna ma- saracan dagiti danum ken tulang ken murdong ti nervios a no salaysayen dagiti trabajoda masapul dagiti adu a binulong a pacaisuratanda. Ngem umdas a cunaen ditoy a dagiti timec a mayallatiw nga aggapu iti nakin- ruar ken iti nakintengnga a lapayag, maawatda ditoy parienaanda dagiti nervios, ket dagiti nervios iyallatiw- da ti timec iti utec tapno isu ti ma- ngipatarus iti caipapanan ti timec. No adda aniaman a defecto iti dalan, manipud iti nakinruar a lapayag a- gingga iti utec, mabalin nga ibungana ti bassit wenno dackel a panagtuleng ti bangir nga ayan ti defecto.

No adda sakit wenno infeccion a macadanon cadagitoy a delicado a paset ti lapayag, saan a maliclican nga agbanag iti patay, malacsid no a- ramiden ti caimbagan a panagannad. Dagiti panangpalutput a naaramid cadagiti pagescuolaan ipakitada a ma- nipud 12 aginggat 15 por ciento da- giti ububbing agsagsagabada iti na- peggad a defecto ti pagdengnged iti casta a daytoy macasinga iti panaga- dalda. Ti maysa a napateg a banag a tandaanan, manipud iti pagkita ti pananglapped, isu daytoy, a caaduan cadagiti panagtuleng iparangarangda dagiti umuna a sintomas cabayatan ti kinaubing. Maysa nga autoridad pattaenna a 74 iti tunggal 100 a pa-



Ti No. 6 isu ti tambo-tambor; ti No. 8 isu ti eustachian tube, ket ti No. 5 isu ti nakinuneg a paset ti lapayag.

nagtuleng mangrugida iti kinaubing, ket isudat imbunga dagiti condicion a nabalin coma a kinorregir no nasapa ti pannacatratarda.

Ti sinan allid a mureng iti uneg ti lapayag mabalin nga isu ti macagapu iti panagtuleng bassit. Naimbag a macapasalun-at no adda sangcabassit a casta nga allid iti uneg ti nakinruar a lapayag, ket ti naturaleza adda nasalun-at a wagas ti panangiccatna iti casta a rugit. Ngem cadagiti sumagmamano a tattao, nga agparang a nasalun-at, pasaray aglablabes ti caadu ti casta nga allid ket iti casta masapul a pasaray dalusan. Ti caimbagan a mangaramid iti casta isu tay adu ti padasna iti casta a trabaje, ket ti rugit mabalin nga icaten babaen ti pannacaaramat ti sinan cuchara a bassit wenno tay instrumento a nagcawit ti murdongna. Dagiti awan padpadasda mabalinda a dalusan ti lapayagda babaen ti panangsibogda iti danum a nalaucan ti acido borico wenno bicarbonato de soda. Dagiti casta a linea saanda coma unay napudot ket saanda met unay nalamiis.

Ngem dagiti infeccion a mangdaael iti panagdengngeg masansan a masaracanda iti nakintengnga a lapayag isu nga adda pannacaicamangna iti uneg ti agong. Nabiit pay napanecnean gapu cadagiti adu a capaliwan, a no mabenbenan ti tubong a eustachian tube cadagiti lasag ti adenoide isu dayta ti puon dagiti adu a pangrugugian ti panagtuleng. Toy a lasag ti adenoide mabalin nga isut paset ti regular nga adenoide, wenno mabalin nga isut sanga toy a lasag a tumubo iti ruangan ti tubong,

ket iti casta punitanna ti angin nga aggapu iti nakintengnga a lapayag ket iti casta isu ti macagapu iti infeccion. Ti infeccion isu met ti mangranggas cadagiti tulang ken baerang toy a silid ti lapayag, ket iti adu a banag dadaelenna ti tambo-tambor. Ti infeccion pasaray agcayamcam agingga iti paset a managan mastoid ket isu ti macagapu itay nadagsen a sakit a managan mastoditis. Cadagiti amin a panagtuleng a ti lasag ti adenoide isut maatap a macagapu, dagiti adenoide maiccatda coma ket ipampusuan ti pannacaiccat dagiti sangsanga ti adenoide iti asideg ti ruangan ti tubong a Eustachian.

Ti cadawyan a panateng, a mapacuyugan iti pannacabenben ti abut ti agong ken ti panagpangres, isut cadaclan a puon ti infeccion iti tengnga ti lapayag. Ti masansan a panagranetret ti maysa a tambo-tambor ti lapayag wenno isuda a dua inton agpangres ti maysa a tao isut patauden ti pettat a pannacaiduron ti angin manipud iti agong agingga iti tengnga ti lapayag a lumasat iti tubong a eustachian ket iduronna ti tambo-tambor. Toy nga angin masansan nga adda icuyogna a nainfectaran a material a naggapu iti agong, ket iti casta mapadaekel ti infeccion. Toy nga infeccion kiddawenna ti madagdagus ken capadasan a panangtratar tapno malielcan dagiti complicacion a cas mastoiditis ken meningitis, isuda a masansan nga agbanag iti patay. Daytoy masansan a maiparangarang gapu iti sakit ti lapayag ken pannacariena iti panagtuleng, a cas itay natubongan ti lapayag. Cadagiti ubbing mabalin a makibor ti

bitocada ket ngumato ti gorigorda aginggat 1040F.

Ti nalaca a panangtratar iti uneg ti balay cas ti panangideppel iti napudot ken panangipatedted ti napudot a danum iti uneg ti lapayag, mabalin a macaanay a cas pamuspusan ti emergencia, ngem ti caimbagan isu ti masapa a pananggunod iti tulong ti medico, agsipud ta adu cadagiti casta a banag masapul a luctan ti tambo-tambor tapno maparuar ti nanguneg ket mabalin a paimbagen. Ti panangluat iti tambo-tambor saan a macagapu iti panagtuleng, cas iti panangipagarup dagiti adu. Dagiti pudno a napasamac isuda dagitoy, nga idiy rumbeng ken nasapa ti pannacalucat dagiti tambotambor, rimsua a basbassit ti panagtuleng ngem idiy awan a pulos ti pannacalucat, ket basbassit met ti peggad nga agtaud iti complicacion. Ti panagagas cadagiti infeccion iti uneg ti nakintengnga a lapayag lac-amenna ti panangtratar iti agong ken carabucob, agsipud ta dagiti infeccion iti uneg dagitoy agservida nga ubbog ti infeccion, ket masansan nga aramidenda a di mabalin nga agasan ti infeccion iti lapayag aginggat maagasan a nalaing dagitoy.

Tapno tipden ti panagtuleng sapen a cabilen toy a sakit inton mangrugugri pay laeng ti panagtuleng ti ubing. Masapul nga icaten dagiti tonsil ken adenoide; liclican dagiti panateng no mabalin wenno paimbagen a nalaing; masansan a paexamen dagiti lapayag iti ruar ken iti uneg babaen ti panangsirip iti uneg ti agong. Laglagipenyo a ti natuleng nga ubing adu ti sagabanna. Maipagarup a saan a natudio a makitinnulong wenno nacapuy ti isipna, idinto nga iti kinapudnona agtaud amin daytoy iti dina pannacangngeg. Ti ubing agbalin a ti labagina ti panpanunutenna ken ammoenna, ket dina paganano ti makicadacdua iti sociedad. No saan a matulongan a mangiruam iti pannakipulapulna iti sociedad, mabalin nga ituloyna ti saan a naragsac a panagpanpanunutna iti dagup ti panagbiagna. Ket agpapan mapasayaat ti pagdengngegna iti ududina, seguro a ti casasaad ti isipna matdanton a di mabaliwan.



EDITORIAL

Ti Pananglinteg Cadagiti Banbanag

ITI dayta nga aldaw ti lalaki insangpetna iti balayna ti nagpremio a retrato ti nagirig a torre ti Pisa. Toy a retrato napadackel, nacolor, ken naicualadro. Isut insab-itna iti naannad ken nalinteg a pamayan i-diay diding ti silid a pangretratoanna iti sango ti lamisaanna. Dagiti napintas a retrato isudat ragragsacna ken mangpatpatured iti espiritu-na.

Inton adda a nacatugaw iti yan ti lamisaanna mabalinna a kitaen toy nangayed a torre a naicualadro iti gimong dagiti nalangto a caycayo. Iti dayta a rabii minatmatan ken inututobna toy a retrato. Ket calpasan ti maminsan pay ken naraeman a panangkitana iti retrato, rimmuar iti silidna ket napan naturog.

Iti sumuno nga agsapa napan manen iti silid a pagtrabajoanna tapno kitaenna ti gamengna ket gumunod ti espiritu a mamatured kencuana iti dayta nga aldaw. Ngem nacaited ti alimuteng kencuana agsipud ta adda awanan annad nga ima wenna nadawel nga angin a nangpatingig iti cuadro. Napanna tinarimaan ken sinimpa, ket calpasanna nagtugaw ti lamisaanna, ket miningmingminganna manen ti retrato a cacuyog ti nayayat a mata, ket kinitana amin a ramitramitna a cas itay camera nga alaenna amin a nalawag ken nasipngetna.

Ket idinto ta napnee iti retratona, ken ti naglugaranna iti diding, ken naimbag a pannacaibitinna, pinunitanna ti silid a pagtrabajoanna ket rimmuar a simmaranget iti aldaw—cadagiti bacalna, cabilna, ken balligina. Iti rabii, idi simmangpet iti balayna, napanna manen sinucnalan ti silid ti retratona ken gamengna. Narurud agsipud ta ti retrato nadiwwigi manen.

Nariribuc ket istay nacapungtot. Addan sa alalia wenna palimed ditoy. Sinimpana manen ti retrato, ket sa-

na miningmingan a cacuyog ti dackel a ngayangay ken ayat. Ket iti dayta napaut a rabii, idi madama nga agbasbasa ken agututob, masansan nga intaliawna dagiti matana iti retrato. Ti retrato casna la enencanto dagiti matana.

Dimteng ti horas ti pannaturog ket intaliawna manen ti maudi nga ikitana iti nagirig a torre a naicualadro iti gimong dagiti nalangto ken nalabaga a caycayo, ket sa napan naginana iti natalna a pannaturog.

Iti sumuno a bigat napan manen iti silid ti retrato ket miningminganna manen ti ayayatenna a retrato. Nariribuc agsipud ta ti cuadro nadiwwigi manen.

Daytoy a naaramid dina maibturanen. Inayabanna ti negro a catulonganna. Idinto nga itudtudona ti retrato, ti artista kinunana: “Samuel, dayta a retrato nadiwwigi. Dica la ammo no sino ti mangaramid iti casta iti retrato?”

Idinto a rimmaniag ti rupana, ni Samuel insungbatna: “Siac, apo, siac ti nangicasta. Isu dayta laeng ti mabalincio nga aramiden tapno aglinteg ti taeder ti torre, apo.”

Ni Samuel pinadasna a paglinte-



Ni Moises isu ti nacayawatan ti linteg



Surat ti Editor



gen ti taeder ti nagirig a torre iti retrato. Iti panangipagarupna, isu dayta ti tumutup ken nalinteg nga aramiden.

Ket casta latta ti maararamid iti Kinacristiano, adu dagiti mangpadas a mangpalinteg cadagiti banbanag gaput panangyabayda iti nakillo a banag. Dagiti adu lintegenda dagiti araramidda nga itunos iti capanunutan ti publico. Dagiti dadduduma lintegenda dagiti araramidda nga itunos iti immununa a pagwadan. Dagiti dadduma surotenda ti concienciada. Iti casta no ania ti capanunutan dagiti tattao isu ti dackel ti pategna cadagiti linaclacsa a tattao. Itunosda ti religionda iti natural a ricna dagiti caaduan. Mayagusta a cumuyog cadagiti adu. No maipapan iti profesion, iti pannakiasawa, ken uray iti politica maitureda ti agpili, ngem no maipapan iti religion saandan nga agpili.

No ania ti impagarup ken insuro ken inaramid ti ama wenna ina isu ti patien dagiti sabsabali a linaclacsa. Ti naimbag a nagpaay iti ama maipapan iti religion naimbag metten nga agpaay cadacuada. Ti automobil ti ama nabayagen a naibelleng idia y nacabuntonan dagiti daan a lanlandoc. Dagiti daan a capanunutanna kimmitingdan a cas pagananay. Iti kinaagpaysona, ti ama rimmang-ay iti amin a banag malacsid iti religion. Ngem uray ania ti religion a pinati ti ama, Catolico man wenna Judio, wenna Gentil wenna Protestante, wenna aniaman a sabali a marca, aniaman a naimbag a nagpaay ken a-



Ni Cristo isu ti nangted iti linteg ket immay tapno tungpalenna ti linteg.

ma naimbag metten nga agpaay caniac. Ti immuna a pagwadan dackel ti pategna iti religion.

Manen, no ania ti cunaen ti conciencia isu ti surotan dagiti sabali a linaclacsa no maipapan iti religion. Cunaenda, Ti conciencia dinac condanaren. Ket marienada a natalgedda iti casta nga amangda. Ket ipagarupda a nalintegdan. Nupay casta ammoda cas pagammo ti isuamin a ti conciencia nalaca nga agbaliw a cas ti color ti lumlumneec nga init wenna cas ti dalluyon ti baybay. Ti conciencia adda gididiatna iti tunggal panawen, iti tunggal nacion, ken istay iti tunggal tao. Ti tao agbaliw ti conciencia ita tinawen: sabali ita a tawen sabalinto no umay a tawen, wenna sabalinto inton umay a sanga-

pulo a tawen. Nupay casta ti conciencia matda nga isut amangan dagiti linaclacsa no maipapan iti religion.

Ngem ti Nasantoan a Surat saan nga umamang iti umuna a pagwadan, iti capanunutan ti publico, wenna iti conciencia a cas annuroten no maipapan iti religion. Ti ibalacad ti Nasantoan a Surat cunaenna, "Iti linteg ken pammanecneec," Isa. 8:20. "Iti casta agsaocayo ket agaramidecayo a cas la maocomecayonto gapu iti linteg ti wayawaya." Santiago 2:12. Ti panangpalintegtayo cadagiti namoralan ken naespirituan nga araramiditayo nga itunos iti immuna a pagwadan wenna iti capanunutan ti publico wenna iti conciencia, saan a natalged. "Lintegenyo dagiti araramidyo nga itunos iti linteg," casta ti ibalacad ti Dios. Ti linteg ti Dios agtaecer nga isu ti dackel a susudian no maipapan iti religion.

Sino man nga agcurang ti pananglintegna cadagiti araramidna nga itunos iti dayta nga annuroten awan mabalinna a pagpambar, agsipud ta awan sabali nga annuroten a maawat iti Dios. Isu adda naananay a sinaganana tapno dagiti lallaki ken babai mabalinda a ragpaten dayta nga ipaannurotna, ket awanto ti awatenna a sabali nga annuroten a macaanay. Ditay mabalin nga ipababa dayta nga annuroten tapno itunostayo iti annurotentayo, binulodtay man dayta nga annuroten cadagiti dadackeltayo wenna isut anamungan dagiti caarrubatayo, wenna isu ti cuna ti concienciaitayo a nalinteg. Ditay mabalin nga ipababa ti annuroten nga ipaannurot ti Dios.

Sinaritada nga iti naminsan a tiempoc adda maysa a nacion iti Daya a gapu cadagiti ugugali ken linlintegna naituyang a ti arina masapul nga isut maysa a lalaki a macadanon iti maysa a naituding a catayag. Iti maysa a silid ti palacio, a maguardianan iti rabii ken aldaw, adda maysa a balitoc a pagrucodan. Inton matay ti agdama nga ari, ti inaunaan nga anac a lalaki ti ari maiserreec iti daytoy a silid a cuyugen dagiti agtuturay ti daga. Isut pagtaeceranda iti sibay ti balitoc a pagrucodan. No dina madanon, isut dida awaten. Iti dayta ti caasitgan a cabagian a macadanon iti makiddaw a rucod isu ti mapili nga agari.

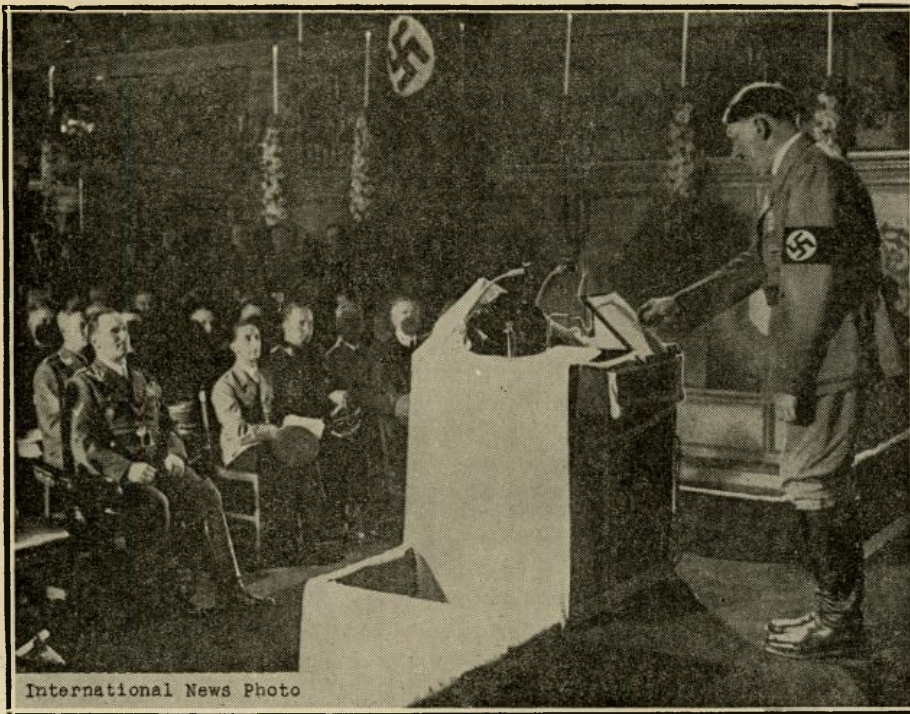
Iti naminsan a tiempo adda maysa nga ambicioso a principe a di nacadanon iti catayag ni amana. Ket ti cancanayon a saludsud a rumeng-rengreng iti cararwana isu daytoy, "Madanonco ngatan ti catayag a kidawen ti balitoc a pagrucodan?" Isu adda ubbaw a panpanunutna, naagum, ket cayatna ti agbalin nga ari; ngem pagduaduana ti masabayanna agsipud ta dina ammo no madaonna ti rucod wenna saan. Iti casta kimmuttong a nagpanpanunut iti daytoy a banag. Toy a duadua isu ti dimmuco kencuana iti aldaw ken rabii.

Gapu iti dina matngelan a gagarina, napanna sinucocan dagiti guardia ti nalimed a silid, ket napan nagtaecer iti sibay ti balitoc a pagrucodan, ket nakigtot ta dina madanon ti makiddaw a catayag. Ita palalo ti riribucna, istay naguuyong, ket dina matngelan ti ricnana. Ket idinto nga isu met laeng inaramidna ti bagina a di maicari nga agari iti pagarian, ti naturaleza bimmiang ket sinelloanna ti bilin a maibusor kencuana. Iti camaudianan, gapu iti tuoc ti espirituana, inyamangna ti riribucna iti maysa a gayyemna a maysa a sumasalamanga. Toy a gayyem kinunana, "Dica agdanag, ipamuspusacto ti iseserrecco iti dayta a silid ket ipamuspusacto ti pannacaipababa ti balitoc a pagrucodan." Ket casta ti inaramidna.

Idi natay ti daan nga ari iti camaudianan, ket toy a principe kinuyogda nga impan iti nalimed a silid ket pinagtaecerda iti sibay ti balitoc a pagrucodan, daytoy nakitada a nadaonna ti rucod. Ket amin dagiti umili inlaawda, "Madanonna ti catayag, isu ti agari, bendicionan coma ti Dios ti ari!"

Ngem ditay mabalin nga ipababa ti annuroten a pagrucodan ti Dios. Ditay mabalin nga ipababa dayta a rucod tapno iyatastayo iti naespirituan a casasaadtayo. Ti linteg ti Dios wenna ti pagrucodanna, saan a mabalin a baliwan. Ti Anac ti Dios inannugotna ti patay idiy cruz agsipud ta ti linteg saan a mabalin a baliwan. Isu natay idiy cruz tapno alangonenna ti kinaagnanayon ti linteg ken ti dina pannacabalin a baliwan. Anansata ti masirib a lalaki kinunana, "Daytoy isu ti tungpal ti

(Maituloy idiy pagina 15)



Ni Hitler agpalpalawag iti sango dagiti cailianna.

Ni Hitler gubgubatenna dagiti nasnacion ti lubong, ngem iti kinapudnona gubgubatenna ti turay a nangisawang cadagitoy pito a sao, "Ngem didanto agdedecket iti maysa ken maysa."

Dagitoy a sao isudat paset ti nacascasdaaw a padto ti Nasantoan a Surat a nailanad iti maicadua a capitulo ti libro ni Daniel. Iti daytoy a padto, babaen ti pannacaaramat ti maysa a dackel a ladawan a metal, nasalay-say ti ibabangon ken pannacarba dagiti uppat a sangalubongan a pagarian nga isuda ti Babilonia, Medo-Persia, Grecia, ken Roma, Ginargasut a tawen casangoanan ti itataud dagiti naudi a tallo a pagarian, ti profeta ti Dios impadtona ti di bumiddut a tungpal ti tunggal pagarian. Imbunannagna a tunggal nacion bumangonto ket calpasanna marbanto tapno sunoan ti sabali, ket ti maicapat a pagarian, isu ti Roma, isuntot pagarian a nabingay, dagiti dadduma a pacabingayanna nabilegda, ket dagiti dadduma nacapyda, ket adda pay sabsabali a maparut. "Ket cas nakitam cadagiti sacsaca ken ramramay dagiti sacsaca a dadduma a paset damili ket dadduma landoc, isunto ti maysa a nabingay a pagarian: ngem addanto kencuana ti bileg ti landoc, cas nakitam iti landoc a nalaoan iti dadamilien. Ket cas cadagiti ramramay dagiti sacsaca, daddu-

ma a paset landoc ket dadduma a paset damili, castanto met a ti pagarian dadduma a paset napigsanto, ket dadduma marbecto." Daniel 2:41, 42. Ti historia panecanenna ti nacascasdaaw a pannacatungpal toy a padto. Panunotentay man dagiti nasnacion diay Europa a nacabingayan daydi imperio ti Roma: Ti Inglatera, Alemania, Francia ken Italia isudat napigsa a nasnacion. Ti Espana, Portugal, ken Swiza isudat nacapuy a nasnacion; ket dagiti nacion dagiti Vandal, Heruli, ken Ostrogoths awandan ta naparutda pay la idi nabayag.

Calpasan ti pannacabingbingay daydi imperio ti Roma idi tawen 476 calpasan ni Cristo, adda ambicioso a lallaki a timmacder a cas cada Carlo-magno, Carlos V, Louis XIV, Napoleon Bonaparte, a nagtarigagay a mangituray iti sangalubongan a pagarian. Tunggal maysa cadagitoy a lallaki tinarigagayanna a pagmaymaysaen nga imperio dagiti nacabingayan ti imperio ti Roma tapno isisu ti mangituray cadacuada amin. Ket iti panangpadasda a gumunod iti pannacatungpal ti ambicionda, tunggal maysa cadacuada inaramatna ti pannacabalin ti fuerza babaen ti panangbilinna cadagiti buyot a naiturturayanna, ngem isuda amin naabaeda.

Cabayatan daydi sangalubonang a gubat idia Europa a bintac idi 1914 ket nagpatingga idi Noviembre 11,

PITO a SAO KEN NI HITLER



Rafael Pilar



1918, ni Kaiser Wilhelm II diay Alemania tinarigagayanna ti makigubat tapno parmekenna dagiti amin a nasnacion diay Europa tapno isu ti mangituray cadacuada amin. Iti sabali a panna, kinayatna a pagmaymaysaen dagiti amin a nasnacion a nacabingayan daydi daan nga imperio ti Roma.

Cunada nga iti naminsan a tiempo, ti kaiser ti Alemania kinunana: "Nanipud kinaubingco addaac iti babaen ti influencia dagiti lima a lallaki, nga isuda Alejandro, Julio Cesar, Teodorico II, Federico el Grande, ken Napoleon. Tunggal maysa cadagitoy a lallaki intagtagainepda ti sangalubongan nga imperio; ngem naabaeda. Siac intagtagainepco ti sangalubongan nga imperio ti Alemania, ket siacto ti mangabac." Ket manen imbunannagna cadagiti soldadosna idia campo ti bacal: "No mangabactayo tumacerto ti baro nga imperio, a nadaydayag ngem aniaman a nakita ti lubong, maysa a baro nga imperio ti Roma ken Alemania isu a mangiturayto iti lubong, ket iti dayta ti lubong naragsacto."—The Present Truth, Feb. 15, 1932. Ita daydi immuna a sangalubongan a gubat idia Europa limbesen iti nasuroc a duapulo a tawen, ket ania ti nagbanaganna? Daydi kaiser ti Alemania nagunodanna aya ti ambicionna a mangituray iti dagup ti Europa? Saan. Cas cadagiti sabsabali a lallaki nga immununa ngem isu, nagbanag met iti nacaladladingit a tungpal. Apay? Wen, ta cas cadagiti sabsabali a lallaki, dina amammo a gubgubatenna

ti plano ti Dios a nangituding iti tungpal dagiti nasnacion, maipapan iti universo. Ti imbunannag ti Dios maipapan iti nacabingayan daydi imperio ti Roma cunana, "Ngem didanto agdedecket iti maysa ken maysa." Awan lalaki wenko buyot ti lubong a macabalin a mangrusngi cadagito y a sao.

Iti agdama a gubat a maararamid a sirurungsot idiyay Europa, isut plano ni Hitler ti panangpamecna iti dagup ti Europa ken agpapan cadagiti sabsabali a nasnacion tapno isu ti agbalin nga apo ti Europa ken ti daga. Ni Hitler, iti nalimed a panakiconferenciana cadagiti pangulohen ti Nazi, cas masalaysay iti libro a "The Voice of Destruction," a sinuratan ni Dr. Herman Rausching, kinunana cano: "Lallaki a natacneng, lipatenyon amin nga inadalyo aginggat ita. Manipud ita rebbengyo a sursuroan dagiti bagbagiyo iti panagbunggoyyo a makigubat. Saanca-yon a rummuar a mapan mangabac iti naparlamentoan a calintegan ken sangcabassit a gundaway gapu cadagiti sumagmamano nga Aleman cadagiti sabsabali a dagdaga. Saanen a pannakipada ti birokentayo no di ket ti panangituray. Idinto ta addacayo iti parupa ti buyot dagiti soldados-tayo nga Aleman mabalinyo nga aramiden ti pacabalinantayo a mangilepas iti panangalatayo cadagiti daga a pagtaacderantayo ket satay pumaltog. Masapul nga ibilangyo nga addacayon iti gubat. Paiturayancayon iti linteg ti militar. Nalabit ita dacayo ti capatgan a paset ti nacion ti Aleman. Maibatay cadacayo, natacneng a lallaki, no maragpattayo a silalaca ti calattayo nga awan ti dara a maibuec. Masapul a saganaenyo ti daga. Ti umuna ngarud a kiddawec cadacayo isu ti nabulsecan a panagtulnogyo. Ti naisangsangayan a trabajoyo isu ti panangsursuroyo cadagiti amin nga Aleman nga awan ti panangidumdumayo, tapno isaadda ti panagmataleceda iti Reich nga awan concondicionna. No magunodanyo daytoy, maisaadecayto a mangipangulo cadagiti maparmec a nasnacion iti nagan dagiti tattao nga Aleman. Dacayonto ti vicec wenko catulongac ket iturayantayto ti daga."

Itoy agdama cas la nagasat ti banag ni Hitler iti agbuecucodan a panggepna a mangituray iti Europa.



Dadduma cadagiti nangpadas a mamagayaysa cadagiti nasnacion ti Europa a nacabingayan daydi daan nga imperio ti Roma.

Adda siam a nacionen a pinarmecna, ke ti dictador nga Aleman cas la agparang a magunodanna ti panggepna. Ngem dagiti mamati iti Nasantoan a Surat, isu a sao nga impaltiing ti sibi-biag a Dios, patienda unay a dagiti sao ti Nasantoan a Surat saan a mabalin a rubsien. Ti Dios kinunana, "Ti langit ken daga lumbesdanto, ngem dagiti saoc didanto bumurong." Toy agparparang a cas la nagasat a banag ni Hitler rumsuanto a maabac iti masapa wenko maladaw, agsipud ta cas met laeng cada Carlomagno, Carlos V, Louis XIV, Napoleon, ken ti kaiser ti Aleman, isu gubgubaten-na saan a ti turay ti tao no di ket ti turay ti Dios. Ti inaramid ti Dios a mapa a masurot iti pannacabingay ti imperio ti Roma isu daytoy: "Ngem didanto agdedecket iti maysa ken maysa." Ni Hitler gubgubaten-na ti turay nga adda iti licudan dagitoy pito a sao. Ket agpapan pagtitimpuyogenna dagiti amin a buyot ti Ejercito ken Marina ken buyot ti tanga-tang dagiti nasnacion nga iturayanna, saanto a nagasat ti banagna agsipud ta busbusorena ti sao ti Dios. Uray caanoman dinanto mabalin a pageycaysaen dagiti nasnacion ti Europa no di ket di bumurong a masarangetnanto ti napait a pannacapaay. Isu araramidenna laeng ti pasetna a cas itay agpabuya iti dackel nga entablado ti daga.

Dagiti uppat a sangalubongan a pagarian limbasdan iti nabayag ket awanen ti maicalima a sangalubongan a pagarian nga ipasdec ti sinoman a lalaki nga ambicioso. Ngem iti Saona, ti Dios ibagana cadatayo nga isu met laeng ipasdecnanto ti pagarianna. Dayta a pagarian isunto ti maicalima a sangalubongan a pagarian isu nga agtaengto iti agnanayon. Daniel 2:44.

Inton maipasdec ti maicalima a sangalubongan a pagarian, amin dagiti agdama a nasnacion madadaeldanto, ket calpasanna ti Dios bangonennanto ti agnanayon a pagarianna. Dayta a tiempo saanen nga adayu. Ti mangituray iti dayta nagasat a pagarian saanto a maysa a nadawel a dictador nga agkiddaw iti nabulsecan a panagtulnog dagiti iturayanna; saanto a maysa nga emperador wenko maysa a pdesidente nga agbiag iti aglablabes gapu iti kinabaenang a naladdit a naggapu cadagiti cailianna. No di ket ti mangituray isu ti Lalaki a taga Galilea, isu nga umayto ditoy daga iti maicadua, cas Ari dagiti arari ken Apo dagiti apappo. Isu iturayannanto dagiti tattao na a cacuyog ti ayat, kinajusticia, ken caasi. Isu tungpalennanto dagiti annuroten ti ayat ken kinajusticia nga imbunannagna, insurona, ken impadasna idi caaddana ditoy daga idi napan a nganngani dua ribo a tawen. Apocalipsis 21:4.



NADUMADUMA A BANAG

Ti Panangituray Babaen ti Kinaemma

B. W. Dougherty

Idi kinuna ni Jesus, "Nagasat dagiti naemma, ta tawidendanto ti daga," inurayna aya a matungpalto dagiti sinaona? Idi incasabana ti sermon diay bantay saan a duaduaen nga adu cadagiti naemma ken napacumbaba a tattao a taga Palestina addada a nagimgimong iti liclicmutna a dum-dumngeg cadagiti naparabur a sasao. Dadduma cadacuada napanglawda iti nailubongan a cucua. Dagiti kina-bacnang idi, a cas met ita, addada iti ima dagiti maingel a tattao. Ket idi binalicas ni Jesus dagitoy a sao, napabaro a rimmusing ti tured ken namnama iti unegda idi panpanunutenda ti idadateng ti aldaw a pannacatungpal toy a padto, ket tawidendanto ti paset ti daga a pannacabi-ngayda. Ngem ginagasut dagiti tawen a limmabas nanipud pannacaramid dayta a cari, ket dagiti naemma saan pay laeng nga isuda ti agtagicua iti daga. Sungani ketdi ta dagiti cucua dagiti naemma agawen dagiti napigsa isuda a mangdegdeg a mangdegdeg iti cucuada gaput ipapanglaw dagiti naemma. Cas met laeng idi unana, dagiti napigsa isudat adda calinteganda, ket ti fuerza isu ti linteg.



Ti agaagaw ket saan a ti naemma ti ag-tawid iti daga ita.

Ti panangirupir iti calintegan weno ti panangiparang iti bagi met laeng cas la isu pay laeng ti umuna nga annuroten ti biag, ket isu ti masapul nga annuroten tapno magundan dagiti premio nga igunguna ti lubong. Ti tao masapulna a padackelen ti bagina ken idupir ti bagina agingga iti una no cayatna a magunodan ti cangatoan a saad iti gimong dagiti padana a tattao. Ket manipud iti casta a ramut ti panangirupir iti bagi met laeng, timpuar dagiti kina-dawel, awanan asi, ken nauyong a panangituray. Isu dayta ti nataoan nga aramid iti panangipadasna a mangipatungpal iti inaanimal nga annuroten tapno mabati nga agbiag ti cadaclan ti caicarian.

Ket iti casta awan pannacapadayaw dagiti naemma iti gimong dagiti dadackel a conquistador weno agagaw a mannakigubat iti daga. Iti panangawawat ti agdama nga isip, ti sao a kinaemma isingasingna ti nacapuy a condicion. Salaysayenna ti agsasadut a cababalin nga umawawat lugar a mangpamec iti gasat. Dagiti naemma maibilangda pay a cas tattao a pagyamananda ti tuocda, ket agcurangda iti nangato nga ambicion, ket iti panagkita ti lubong cadacuada saanda a maicari a gumunod weno agtagicua iti aniaman a naidagaan a tawid. Dagiti ammatayo, no mayanurot iti maysa a mannurat ti historia, "awan nagunodanda gapu iti kinaemma no di laeng ti idadagsen ti awitda." Ket iti casta ti kinaemma nagbalin a maysa cadagiti parabur ti Cristiano a di mapagyamanan weno tagipatgen.

Nupay casta ditay coma pagindiammoan weno di patgen dagiti sinao ni Jesus; ta masasao maipapan Kencuana nga awan pay tao a nagsao a cas iti daytoy a lalaki. Ket idi kinunana, "Nagasat dagiti naemma ta tawidendanto ti daga," linablabsan

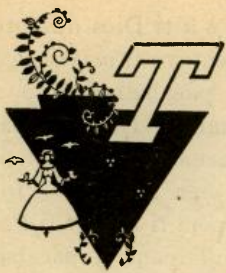


Maysa a naemma nga ari a naagawan iti daga.

na a kinita ti panawen a panagari ti kinadakes ken nakillo a kinajusticia agingga iti adadayu a masacbayan isunto a panagtrono ti caasi ken panagpapada.

Ngem casangoanan ti panangtawid dagiti naemma iti daga, adu ti tuoc a masapulda a sagabaen, ket saan a di panpanunuten ni Cristo daytoy idi insawangna dagita a sao. Kinunana maipapan iti maysa cadagiti pasurotna, "Ipakitacto kencuana no casano ti caadu dagiti masapulna a sagabaen gapu iti naganeo." Aramid 9:16. Manen, maibaga cadatayo, a "no mataytayo a maicanunong kencuana, agbiagtayto met a mairanud kencuana." 2 Timoteo 2:12. Ket masasao met maipapan ken Moises, nga isu "pinilina nga impangpangrona ti makipagsagaba iti rigat cadagiti tattao ti Dios, ngem ti makiranud cadagiti aglabas a ragragsac ti basol." Hebreo 11:25. "Ket ni lalaki a Moises isu idi ti caemman unay cadagiti isuamin a lalaki nga adda iti rabaw ti daga." Numeros 12:3.

Ni Pablo, isu a maysa cadagiti nacaramid ti cadaclan a pagimbagan ti tao, nagsagaba iti adu. Isu kinuna-



i Panaginana iti Macapito nga Aldaw



W. B. Ochs

Masansan a mangegtayo a cunaenda, "Saan a vale no ania ti patientayo, no la ket napasnectayo iti pammati-tayo." Ngem toy a sao macaiturong iti dakes. Ti Gentil nga agrucbab iti ladawan a cayo ken bato napasnec met iti panagrucbabna a cas iti panagrucbatabayo iti pudno a Dios. Ti kinapasnec isut maysa a virtud, ket saan nga isut pangammoan iti nalin-teg a doctrina.

Ti dackel ti pategna saan a day-diay patientayo, no di ket ti cayat ti Dios a patientayo. Ti Biblia ket ti Biblia laeng isut pacaibatayan ti pammati-tayo. Ni Cristo kinunana, "Ti mamati caniac cas cunaen ti Surat." Juan 7:38. Ti pammati ken Cristo awan servina no ditay mamati Ken-

na maipapan iti bagina met laeng ken cadagiti kinatrabajoanna, "aging-ga itoy horas nga agdama, mabisincami, ken mawawcami, ket addacam a lamolamo, ken matungtungpacami, ket awan ti masnup a balaymi; ket addacam a mapacsuyan iti bannog, a panggedmi dagiti imimami met laeng: no pagsasaoandacami, pagsaoanmi ida ti naimbag; no irurumendacami, ibturenmi. . . Dawatec ngarud cadacayo a tuladendac coma." 1 Cor. 4:11-16.

Maysa cadagiti umuna a leccion nga isuro ni Cristo cadagiti pasurotna isu ti panamagtalawda iti bagida iti trono ket alaenda ti cruzna. Isu inibturna idi cua ti ibubusor dagiti managbasol; nupay casta incararagna ti pannacapacawanda. Ket masansan nga ipablaacna cadatayo a no sumurottayo Kencuana, guraendatayto met dagiti tattao, gapu iti nagan-na. Isu inturayanna ti lubong gapu iti panagibtur, babaen ti panagbiagna iti biag a nadalus ken naemma. Narigat ti dalan a pinilina a nagnan, ket no cayattayo a gunoden ti nalcari a tawidentayo, masapul nga agbiagtayo met iti casta a napacumbaba a biag, ket magnatay met iti casta a narigat a dalan.

cuaana a cas ti cunaen ti Nasantoan a Surat maipapan kencuana. Ti iglesia wenno tao a dina icutan ti "Castoy ti cuna ti Apo." wenno "Adda a naisurat," dinto macapagtacder.

Adda tallo a banag a masansan a mangiturong cadatayo nga agaramid iti araramidentayo, nga isuda dagitoy: panagnamnam-ay, panagganancia iti pirac, ken panagayat iti kinapopular. Ngilinec ti Panaginana iti maicapito nga aldaw saan a gaputta isu ti nanamnam-ay, wenno agsipud ta adadu ti mabirocac a pirac iti panangngilinec kencuana. Ket saan met a gapu iti panagayateo iti kinapopular ti pangngilinec iti dayta nga aldaw. Masaracantayo a dagiti mangngilin iti Sabado wenno iti maicapito nga aldaw adut sagabaenda a rigat. Masansan a bumabassit ti mabirocanda a pirac, ket pudno a dida agbalin a popular iti imatang ti lubong. No saan a gapu cadagitoy tallo a razon ti gapu a pangngilinec iti Sabado adda laeng matudtudo a razon a nacaiturong caniac a mangngilin iti dayta nga aldaw. Aniaya dagita a razon?

Ngilinec ti Sabado agsipud ta isut binangon ti Dios nga aldaw ti panaginana idi dipay simrec ti basol ditoy lubong. Iti casta isut maysa a nasantoan, awan basolna, ken nadiosan nga institucion a binangon ti Dios. Isut nabangon idi lawas ti panamarsua, ket iti casta saan nga isut maysa a ladawan wenno pagarigan. Dagiti mangiladawan a cerceremonia sada la naited calpasan ti pannacatnag ti tao iti basol, tapno ipaawatda ti trabayo ti pannubbot. Ket idinto ta ti Sabado nabangon idi lawas ti panamarsua, saan a mabalin nga isut panaginana laeng dagiti Judio. Dagiti Judio isudat caputotan ni Juda, a maysa cadagiti sangapulo ket dua a tribu. Ni Juda nayanac idi nganngani 2,300 a tawen calpasan ti panamarsua. Awan aniaman a paset ti Biblia a pacabasaantayo ti "Sabado dagiti Judio." Idinto ta ti Sabado wenno ti maicapito nga aldaw ti lawas, nabangon idi lawas ti panamar-

sua, isut mangipalpalagip iti panamarsua nga inaramid ti Dios. Adda tallo nga addang nga inaramid ti Dios iti panangbangonna iti Sabado: Umuna, naginana. "Ket naginana iti maicapito nga aldaw cadagiti isua-min a gapuanan nga inaramidna." Genesis 2:2. Maicadua, binendicionanna. "Ket binendicionan ti Dios ti aldaw a maicapito." Genesis 2:3. "Isut gapuna a ni Jehova binendicionanna ti aldaw ti panaginana." Exodo 20:11. Maicatlo, sinantificarna. "Ket binendicionan ti Dios ti aldaw a maicapito ket sinantificarna." Genesis 2:3. Ti sinantificar a cuna isu ti panangilasini iti maysa a banag nga agpaay iti nasantoan a panggep wenno panagservi. Ti Aldaw ti Panaginana isu ti caimbagan nga igam ti Dios a maibusor iti capanunutan ti evolucion. Iti bilin maipapan iti panaginana maiparang ti Namarsua. "Ni Jehova inaramidna." Maibaga no casano cabayagna a nagparsua. "Cadagiti innem nga aldaw." Ket naibaga met dagiti banbanag a pinarsuana. "Ti langit ken daga, ti taaw ken amin nga adda cadacuada."

Ket idinto ta ti Aldaw a panaginana naaramid nga agpaay iti tao, ipapatie a maysaac a camcameng ti familia ti tao, ket iti casta ti Aldaw a Panaginana naaramid met nga agpaay caniac. Ni Jesus kinunana, "Ti Sabado naaramid nga agpaay iti tao, ket saan a ti tao ti agpaay iti Sabado." Marcos 2:27. Dagiti sao a "tao" ken "Judio" saan nga agpada ti pannacadeletreoda. Ti sao a tao saclawenna dagiti Judio ken Gentil nga agpadpada. Ti Aldaw ti Panaginana naaramid nga agpaay cadagiti isua-min iti raza ti tao. Ni Cristo dina tudtudoen ti maysa a clase ti tao wenno maysa laeng a tao, no diket cunaenna agpaay iti tao, cayatna a sawen ti raza ti tao.

Ti bilin maipapan iti panaginana isut maysa cadagiti sangapulo a bil-bilin a naguneg iti linteg ti Dios a masapul a tungpalen dagiti amin a tattao. Nalaca nga ipapati cadagiti tattao a masapulda a tungpalen da-

giti siam cadagiti sangapulo a bil-bilin, ngem inton maiparang cada-cuada ti maicapat a bilin, cunaenda a saanen a masapul a tungpalen. No mabalin a racraken ti maysa cadagiti sangapulo a bilin, uray ania cada-cuada, no casta mabalin met a racraken dagiti sabsabali a bilin. Ngem ti kinapudno matda a dagiti sangapulo a bil-bilin, agraman ti maicapat, wenna ti mangibilin iti panaginana, rebbeng a tungpalen ti raza ti tao. "Ta ti siasinoman a mangtungpalto iti amin a linteg, ket macasalungasingto uray maymaysa agbanagto a pacabasolan-na amin." Santiago 2:10.

Ti aldaw ti panaginana isu ti maicapito nga aldaw ti lawas. "Ngem ti maicapito nga aldaw isu ti Panaginana ni Jehova a Diosmo." Exodo 20:10. Ti aldaw ti panaginana saan a napucaw uray caanoman. No napucaw coma, uray dagiti agngilin iti umuna nga aldaw dida met coma ammon no ania ti umuna nga aldaw ti lawas. Dagiti dadduma cunaenda a ditay ammon no ania ti maicapito nga aldaw, ket no ania ti maicapito nga aldaw maibatay iti aldaw a pangrugiam nga agbilang. Ngem ti Biblia ibatadna no ania ti maicapito nga aldaw. Ti bilin cunaenna: "Ti maicapito nga aldaw isu ti Panaginana." Idiy Lucas 23:54 maibaga cadatayo, "Ket aldaw idi ti Panagsagsagana ket nganngani aglawag ti aldaw a panaginana." Ti aldaw ti panagsagsagana a masasao ditoy isu daydi aldaw a pannacailanza ni Cristo, nga isu ti Viernes, ket cunaenna met nga iti dayta nga aldaw umadani ti aldaw ti panaginana. Idiy Mateo 28:1, mabasatayo: "Idi ngalay ti aldaw a panaginana idi madama a bumigat ti umuna nga aldaw ti lawas." Cadagitoy naadaw a sao adda tallo nga aldaw a masasao: Ti aldaw ti panagsagsagana, sa sumaruno ti aldaw ti panaginana, ket iti ngalay ti aldaw ti panaginana mangrugiti ti umuna nga aldaw ti lawas. Pit-pito nga aldaw ti maysa a lawas. No ti umuna nga aldaw isu ti sumaruno iti aldaw ti panaginana, no casta ti aldaw ti panaginana isu ti maicapito nga aldaw. Ti Dios cunaenna, "Ti maicapito nga aldaw isu ti Panaginana ni Jehova a Diosmo," ket awan turay a macabalin a mangbaliw itoy nga aldaw. Matdan nga agnanayon

nga isu dayta ti aldaw a panaginana ni Jehova.

Ti Sabado isu ti aldaw ti Apo. Adu dagiti tattao a naganenda ti umuna nga aldaw ti Aldaw ti Apo, ngem ti panangnaganda iti casta saan nga isu ti mangaramid nga isu dayta ti Aldaw ti Apo. Ti Biblia bigbigenna ti maymaysa nga aldaw a cas aldaw ti Apo, ket dayta isu ti maicapito nga aldaw ti lawas, wenna ti Sabado. Awanen ti sabali nga aldaw a ninagan ti Dios nga isu ti aldawna. Ket no casta apay a mangnagantayo iti sabali nga aldaw nga isu ti aldaw ti Apo? Ti Daan ken Baro a Tulag nga agpadpada nabatad ti panagcunada a ti aldaw ti panaginana isu ti aldaw ti Apo.

Ti maysa a gapuna no apay ngilinen ti Sabado isut agsipud ta maysaac a Cristiano. Ti maysa a pudno a Cristiano isut maysa a pasurot ni Cristo. Ti relacion ti Cristiano iti Sabado umasping iti relacion ni Cristo iti Sabado. Ni Cristo nginilina ti Aldaw ti Panaginana. Lucas 4:16 Nagramid ti naimbag iti aldaw ti panaginana. Mateo 12; Marcos 3. Insurona cadagiti sabsabali ti panangngilinda. Mateo 24:20. Ket tapno pudnoac a Cristiano, rebbengeo met a ngilinen ti aldaw ti panaginana, masapul nga agaramidac ti naimbag iti dayta nga aldaw, ket isuroc cadagiti sabsabali ti panangngilinda met. Dagidi apostol ken gentil nga immawat ken Cristo a cas Manangisalacanda nginilinda ti panaginana iti maicapito nga aldaw. Aramid 18:4; 17:2; 13:42-44.

Ti aldaw ti panaginana mangilinto idiy baro a daga wenna idiy pagarian ti Dios. Tarigagayac ti addanto idiy. Ket casta coma ti tarigagayan dagiti amin a pasurot ni Cristo. Ti aldaw ti panaginana nabangon ken nasalimetmetan idiy Eden. Inton maipasubli ti Eden iti baro a daga, ti aldaw ti panaginana mangilinto. "Ket maaramidto, a manipud iti maysa a lutuad agingga iti sabali, ket manipud iti maysa nga aldaw ti panaginana agingga iti sabali, amin a lasag umayto agcararag iti sangoa-nae, cuna ni Jehova." Isaias 66:23. Idinto ta ti aldaw ti panaginana a nabangon idi panamarsua mangilinto idiy baro a daga, rumbeng ngarud nga isu ti ngilinen manipud iti Eden a napucaw agingga iti Eden a maipa-

subli. Pudno unay a ti Dios dinanto kiddawen a ngilinentayo ti maysa nga aldaw no awan pacabalinantayo a mangngilin kencuana. Dina kiddawen cadagiti annacna nga aramiden-da ti di mabalin nga aramiden. Idi kinunana, Laglagipem ti Aldaw ti Panaginana, adda indiyana a pacabalinantayo a mangaramid iti casta.

Ti Balay a Pagtaengan ...

(Catuloy ti pagina 3)

fluencia ti dakes. Awan sabali a trabajo a macapadpad iti pateg ti trabajo ti ina. Isu, saan a cas iti artista nga ipintana ti maysa a napintas a buya iti lupot, ket saan met a cas iti escultor, a mangikitikit iti piuntas iti marmol. Saan met a cas iti maysa nga autor, nga ibugasna ti maysa a natacneng a panunut iti uneg dagiti mannacabalin a sao, ket saan met a cas ti musico nga isawangna ti maysa a napintas a ricna iti canta. Ti trabajona, babaen ti tulong ti Dios, isu ti panangparangayna iti caasping ti Dios iti uneg ti maysa a cararwa ti tao.

Diacto pagindidiammoan ti imbag a masaracan iti sociedad ti tao, ta adu ti imbag a masaracan idiy. Ta nupay dumaranudor dagiti gubat, nupay ipaspasindayag ni paslep nga ambicion dagiti panagemna a mangsellep iti daga iti dara, nupay sumaruno dagiti angol ken bisin ken patay iti dalan dagiti nadawel a pananggubat, nupay casta adda kinaimbag ken kinaasi ti tao a nagpacarso a bumusor iti sipnget iti lieudan. Nupay agadu ti salungasing iti daga, nupay napaadu iti mamitlo daras dagiti pagbaludantayo ket nupay casta bumbumtaeda gapu iti kinapuseeda, ket nupay umuneg nga umuneg ti ibabatoc dagiti agtutubo iti salungasing, nupay casta ti natacneng a biag dagiti dadduma nga agtutubo a narsuroan nga agservi ken agrabajo agtaeder a bumusor iti nasipnget a bangen ti kinadakes. Ket nupay agrurupac dagiti nadumaduma a bungogoy ken clase ti tattao, ket pagbalinenda dagiti herramientasda nga igam ti gubat, ket nupay dagiti escuela a mangisuro coma iti talna i-sursuroda cadagiti agtutuboda ti panakigubat ken ti panagloriada iti gu-

bat, wenko ti panangbiroeda iti ibabalesda no bilang ta maabacda, nupay casta adda naalumamay a timec a mangeg inton agtalna bassit ti gubat ket pagsasaoda ti talna.

Ngem ti nacadadanag a pablaac masapul a maitangguyob. Dayta a baluarte agagawaanda a daruper. Adda liput iti uneg dagiti ruangan. Dagiti mangbantay coma iti balay a pagtaengan sumucucodan, idisdisodan dagiti igamda, ket iyawawatdan dagiti fuerte. Ket no ania ti pagtungtungpalan daytoy, ti laeng Dios ti macaammo. Ania ti mabalinyo a namnamaen a talna ti lubong, ken linteg ti internacional wenko civil, no dagiti nagannac agpaypayegpegda a nacataeder iti sango ti kiddaw dagiti annacda a bumusor cadagiti linteg ti salun-at, nasocialan a calintegan, wenko religion? Ania ti mabalinyo a namnamaen a panagraem iti linteg ken talna ken kinaurnos, no dagiti annac mapacanda cadagiti napnoan salungasing a "pagpaepacatawa," ken cadagiti narugit a "cine" a macapasasue iti ricna, ken cadagiti napnoan vicio a sarsarita a maipangeg iti radio iti horas dagiti ububbing? Pagsiddaawantayo aya no apay ti ayayam ti tunggal ubing iti daldalan ti ciudad wenko iti daga a pagaayaman iti away agduyos iti kinatulisan ken kinacriminal? Ti ubing a mangtaraon iti isipna iti aggapu iti narugitan nga ubbog ti ragragsac a popular, ket calpasanna rummuar agraman ti paltog nga abalbalayna tapno "paltoganaca," isunto ti agbalin a lalaki a mangbomba iti balay ti cabusorna, ket no adda nangato a saadna iti concilio dagiti nasnacion, itapognanto ti lubong iti gubat tapno agagaw ken agtacaw.

Maasi coma ti Dios itoy nacacaasi a lubongtayo! Isalacan coma ti Dios dagiti balbalaytayo! Ti maysa a sociedad a dagiti camcamengna dida maiturayan dagiti bagbagida, dida maiturayan dagiti gartem, ricna, ken ambicionda, awan pannacabalinna a mangisalacan kencuana met laeng. Ti democracia isu ti pakinakem ken pannacabalina a mangituray iti bagi met laeng. Ti democracia saan a mabalina a maisalacan gapu iti pugso dagiti cañon wenko gapu iti araramid ti diplomacia. Ti la pacabalinnanna a maisalacan isu ti panangiruanma iti ag-

tutubo a disciplinaanna ti bagina met laeng, ket sana ituloy nga iturayan ti bagina aginggat mataengan. Ket malaesid no umuna a maisalacan dagiti familia wenko sangacabbalayantayo, saan a mabalina a maisalacan ti sociedad.

Ti iglesia adda annongna ditoy idiaiy parupa ti gubat. Ti iglesia isu ti aramaten ti Dios ditoy daga a mangaramid iti panggep ti Dios a cas Namarsua ken Mannubbot. Sapay coma ta ti iglesia di agbiddut iti panangbasana a sililinteg cadagiti pagilasinan ken di agbiddut iti panangammona iti nacaibaonanna a trabajo. Ti iglesia mabalina nga adda ambicionna a mangpamec cadagiti sabsabali a dagdaga, ken panangeayawna iti lubong gapu ken Cristo—ket dayta maibagay iti trabajo a nacaibaonanna; ngem no ti iglesia panawanna ti baluarte ti balay a pagtaengan tapno agservi iti bagina laeng, rumsua a masaracannanto a ti panangmantenerna iti trabajona iti sabali a daga marba ket ti sangalubongan a panggep mapucaw. Ti iglesia awan nasarangetna a daedackel a trabajo a nacaibaonanna ngem ti pannacaisalacan dagiti famfamilia. Ket dayta saan a mabalina a gunoden gapu iti balbalacad laeng; masapul a dumteng ti casta babaen ti nainsiriban, naanus, ken nainget a panangisuro. Ta dagiti nagannac napucawda ti dalanda, dida ammo no casanot panangsursuro ken panangidisciplinada cadagiti annacda; ket dida masaracan dayta babaen ti panangibarsacda laeng ti maysa a bilin cadaacuada.

Ti Pananglinteg Cadagiti ...

(Catuloy ti Pagina 9)

panggep ti amin a nangeg: Agama ngaca iti Dios, ket salimetmetam dagiti bilbilinna; ta daytoy isu ti dagup ti rebbeng ti tao." *Eclesiastes* 12:13. Ni Jesus met laeng kinunana, "No calicagumam ti sumree iti biag salimetmetam dagiti bilbilin." *Mateo* 19:17.

Gayyem, Ania ti araramatem a rucod a panglintegmo iti araramidmo? Mapnecca met laeng iti iyaannurotmo iti casta a pagrucodan? Laglagipem nga "adda dalan a cas la nalinget iti maysa a tao, ngem ti tungpal-

na dagiti daldalan ni patay." *Proverbio* 14:12. Iti daytoy daan a lubongtayo a linasanglasang ti gubat, adda maymaysa laeng a nalagda ken mapagtalcan nga amang a mabalinyo a pangibaundan iti barangayyo, ken mabalinyo a talken a cas compas ken mangidalanyo no maipapan iti religion, ket dayta isu ti agnanayon ken di mabaliwan a linteg ti Dios. Isu coma dayta ti pagrucodantayo. "Nagatat dagidiay mangdalus cadagiti pagananyda, tapno adda calinteganda nga aglac-am iti cayo ti biag, ken tapno mabalinda ti sumree cadagiti ruangan ti ciudad." *Apocalipsis* 22:14.

"Pakinacmec Gapu Itoy"

(Catuloy ti Pagina 4)

raman tallo ribu ken sangagasut a trabajador, inrugina manen ti trabajo, ket inrugina idiaiy Damortis a lumasat iti akikid a tanap ti Carayan Bued. Narigrigat toy a ganuat ngem ti natibker a pakinakemna isut nangileppas iti trabajo. Idi 1905 ti dalan nalpas, ket ti umuna a carison a guyuden ti vaca simmangpet iti lugar nga isu ita ti pannaca puso ti ciudad ti Baguio.

Oh managbiddut a parsua, ania ti serservi dagiti adu a pagarigan ti panagabac isuda a nagpunno iti lielie-muttayo no ituloytayo ti agcarayam iti tapoc a cas la uleg! Cangatoenyo ti agpakinakem, ipangatoyo ti gandatyoy, ket ti gasat maasinto cadaacayo tapno aramidenna ti pannacatungpal ti pakinacmenyo!

Pagtaengan ken Salun-at

Tawen 26, Abril 1491, No. 4

E. J. Urquhart—Editor
Associates: J. A. Leland, H. C. Honor
M. D., R. R. Figuhr, R. Villanueva,
J. Suban.

Bayad ti Panagpaitulod:

Innem a bulan60
Macatawen P1.00
Maysa a copia10

Iti ruar ti Filipinas nanginngina. Inton kiddawenyo ti pannacabalbalaw ti direccionyo, pangaasiyo ta ibagayo nga agpadpada ti daan ken ti baro a direccionyo.

PHILIPPINE PUBLISHING HOUSE
Box 813, Manila.



DAMDAMAG

Italia Orientale

Nanipud idi Octubre 1935 aginggat Mayo 1936, ni Mussolini ginubatna ti Ethiopia tapno gunodenna ti maysa nga imperio. Isu nagloria gapu iti imperio nga inagawna ken Haile Selassie. Binaliwanna ti nagan nga Ethiopia a pinagbalin nga *Italia Orientale*.

Ginastona dagiti linaelaesa a pirac tapno pagbalinenna dayta a daga a pagilian dagiti Italianos. Pinilitna dagiti calianna a makigubat tapno mapadac-kelda ti daga nga iturayanda. Idi napan a Septiembre inrugida ti panagmarchada nga agturong iti Suez. Dagiti Italianos dida inlimed ti panggepda. Inton dagiti buyot ni Marshal Graciani nga aggaput Libya mastreoda ti Egipto aginggat Alejandria, iti dayta ti buyot dagiti Italianos idia *Italia Orientale* cumabilda nga agpamianan aginggat Canal Suez. Dagiti Britanicos, idinto ta malipitda a cas la maipadingalngal iti tornillo, mapucawda iti bangir ti amianan ti Africa.

Ngem adda biddut a naaramid. Dagiti Italianos nacastreoda nga agpayso iti Egipto ngem napasunodda iti uduina a cacuyog ti adu a pucaw. Nacucosoda iti panagtalawda. Ti Bardia narba, ti Tobruk naliemut ket adda iti dackel a peggad. Ti Bengazi, isu a maudi a nalagda a baluarte ti Italia idia *Libya* sarsarangtenna ti narungsot a cabil dagiti buyot ti Bretaña a naggapu iti Nilo.

Dagiti Italianos idia *Italia Orientale* casda la nakemmeg iti maysa a silo ket ammoda a casta. Awan maysa a vapor Italiano a nacastreod iti Baybay a Nalabaga nga aggapu iti abagatan wenna iti Suez Canal nga aggapu iti amianan sipud pay pannakicappon ti Italia iti gubat. Ti Ethiopia nagbalin a maysa a pagbaludan nga awan a pulos ti ruaran. Idinto ta awan nammamaenda a racion wenna catulongan a soldados nga aggapu iti Italia, ken idinto ta agpeggad gapu iti panageurangda iti bala, dagiti 80,000 a soldados nga Italianos ken maysa a dackel a bilang dagiti saan a soldado nga Italianos a napan nagtaeng idia, ita ururayenda ti idadarup dagiti soldados Britanicos nga aggapu iti amianan ken abagatan a mapan mangbeckel cadauada. Ket saan nga isu dayta ti dagup ti pacadanaganda. Gapu cadagiti igam ti gubat a macalibas a sumrec cadagiti agtarigagay nga umalza a tribu ti Ethiopia, a lumasat iti Sudan, adda peggad a dagiti umili umalzada iti mabii, tapno ibalesda ti ranggas nga inaramid ti Italia cadauada.

Leccion a Maadal iti Francia

Ni Mr. Andre Maurois, a maysa nga autor a Frances, idinto nga agpalpalawag

iti sangoanan ti maysa a sociedad dagiti managfabrica idia *Waldorf-Astoria*, Nueva York, idi Diciembre 12, 1940, kinunana iti gimong dagiti adu a sabsabali:

“Nataceon dagiti nautut-ut a casasaad a timmaud iti historia, ngem inanamaec a natactacon pay ti napasamaec nga adaan nacabutbuteng a leccion nga isurona cadagiti umili, ngem ti napasamaec cada-cami. *Gapu iti panangabacmi idi cua, napacapuy ken napalucneng cami; ngem ita mapatibker ken mapalagda cami gapu iti dackel a rigat a dimteng, cadacami.* Ket sino ti macaammo no dagiti annaemi pagbalinendanto a namoralan a balligi ti pannacaabacmi iti kinamilitar? . . . No amin dagiti agwayawaya a nasnacion ket maadalda coma ti nacabutbuteng a leccion nga isuro ti pannacarbami; no naadalda coma nga awan ti wayawaya no awan ti kinatalged, ket awan ti kinatalged no awan ti panagmaymaysa; no naadalda coma a ti wayawaya nga impasngay ti disciplina ken pigsa, mabalin laeng a maispal gapu iti disciplina ken pigsa; no naadalda coma a ti sangsangcamaysa a pammati isu ti condicion ti sangsangcamaysa a panagballigi; no naadalda coma

PACDAAR

Denggenyo ti “Dios iti Licudan dagiti Paulo dagiti Damdamag” a maipalawag iti Radio KZRM iti tunggal rabii ti Domingo a las 8:15 aginggat a las 8:30. Sc-guro a cayatyonto a denggen dagiti maipalawag.

a dimo mabalin a gubaten dagiti aeroplanos ken tankes gapu cadagiti sasao ken welga; no naadalda coma nga ipacni pay laeng ti panagayat iti ‘gin-awa ken nam-ay’ ken dagiti panagsasalisal ken kinaagum ti cadawyan a biag, no adda peggad ti nacion; no naadalda coma a ‘punnoen ti tunggal minuto’ iti innem a pulo a segundos a napasneec a panagtrabajo; no naamoanda coma ti naananay ken nabagas a caipapanan ti sao a *naladawen*, no casta saan nga ubbaw ti panagsagabami, ket iti casta ti Francia, gapu iti dara ken luluana, insalacanna manen ti lubong manipud iti kinasipngat ken kinadipen, ket isu dayta ti gapuna a nupay casano carigat ti annong a nayawis caniac, isut inawateo tapno ibagac cada-cayo ita dagiti biddutmi, dagiti anannayenmi, ken dagiti namnamami, into la ket no malipatanyo, into la ket no malipatan-yo”

Dagiti Aeroplano a Pagdefensa ti America

Ni Coronel Charles A. Lindbergh, idi madama nga agpalpalawag iti sango ti maysa a Comite ti Camara Baja, idi Enero 23, 1941, kinunana iti gimong dagiti adu a sabsabali:

“No ti maysa a tao adalenna a sipapasneec ti agdama a casasaad, makitananto iti nabatad nga adda tallo a dackel a centro ti fuerza ti tangatang iti lubong ita: ti Estados Unidos, ti Alemania, ken ti Japon. Aginggat ita datayo ti nangipangpangulo iti pannacaparang-ay dagiti aeroplano a para comercio. Ti Alemania isu ti nangipangulo iti pannacaparang-ay dagiti aeroplano a para gubat, ket ti Japon isu met ti nangipangulo ti pannacaparang-ay dagiti aeroplano idia *Daya*.

“Idinto ta dagiti aeroplano idia *Daya* maatiwda iti adayu gapu cadagiti aeroplano iti laud, ti maysa a tao mabalinna a cunaen nga adda dua laeng a napigsa a turay ita no maipapan cadagiti aeroplano; maysa iti America ken maysa idia *Europa*. No siac la a maysa, diae patien nga adda pacabalinan ti America wenna *Europa* a mangserreec a sigagat iti maysa ken maysa babaen ti pannagna iti angin, wenna uray babaen ti panagbu-buyog dagiti buyot ti angin, daga, ken taaw, malacsid no umununa a marba dayta a nacion santo maserrec.

“Iti castoy a caipapanan dagiti aeroplano adda mainayonda a talged iti America a maibusor iti Europa, ken talged iti Europa a maibusor iti America. Ti maysa a tao mabalinna a pucpuken toy a banag babaen ti panagcunana a dagiti aeroplano macaipabassitda iti talged dagiti nasnacion iti uneg ti maysa a continente a maibusor iti maysa ken maysa, ngem degdeganda ti talged ti dagup ti maysa a continente a maibusor iti iseserrec dagiti taga sabsabali a continente.

“Awan ti duadua a dagiti aeroplano adda dackel a maibungada iti masacabayan a racion dagiti nasnacion. Ngem datayo ditoy America nalabit datay ti cagasatan cadagiti amin a tattao iti daytoy a banag. Adda icutantayo a nacion ken clima a maitutup unay a pangparang-ayan iti pannacaaramid dagiti aeroplanos. Icutantayo dagiti natural a kinabaenang, dagiti dadackel nga industria ken psicologia ti nacion nga apagisunay a kiddawen toy a tiempo ti angin.

“Cas pangleppasco, cayateo a cunaen a dagiti aeroplano isudat maysa a kinabaenangtayo. Palagdaenda ti tacertayo ket degdeganda ti kinatalged ti dagup toy a bangir ti lubong a maibusor iti icacabil dagiti gangannaet.”